

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Salomeh Eftekhari

Sverige – det korrptionsfria landet?
*- en studie av förbudet mot givande och tagande av muta
samt rådande gråzon vid rättstillämpningen*

LAGM01 Examensarbete

Uppsats på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Helén Örnemark Hansen

Termin för examen: Höstterminen 2015

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	5
FÖRKORTNINGAR	6
1 INLEDNING	7
1.1 Bakgrund och problematisering	7
1.2 Typfall vid givande och tagande av muta	9
1.3 Syfte och avgränsning	10
1.4 Frågeställning och delfrågor	11
1.5 Metod	12
1.6 Material	13
1.7 Rättssäkerhet	14
1.8 Forskningsläge	16
1.9 Disposition	17
2 KORRUPTION	19
2.1 Bakgrund	19
2.2 Vardaglig korruption och dess verkningar	19
2.2.1 Kännetecknande för korruption	19
2.2.2 Verkningar av korrupta beteenden	20
2.3 Förekomsten av korruption i Sverige	21
2.4 Riskområden	22
2.5 Internationella åtaganden	23
2.5.1 FN	23
2.5.2 EU	23
2.5.3 OECD	24
2.6 Problematisering utifrån modellfallet	25

3	KORRUPTIONSBESTÄMMELSERNA – EN HISTORISK TILLBAKABLICK OCH NÅGOT OM DEN SENASTE LAGÄNDRINGEN	26
3.1	Bakgrund	26
3.2	En kort historik	26
3.3	En reformerad mutbrottslagstiftning	27
4	GÄLLANDE RÄTT	30
4.1	Bakgrund	30
4.1.1	Givande av muta	30
4.1.2	Tagande av muta	31
4.1.2.1	Personkrets och gärningsmän	33
4.1.2.2	Förmånens beskaffenhet och otillbörlighet	34
4.1.2.2.1	Huvudmannens samtycke	35
4.1.2.2.2	Förmånens värde	36
4.1.2.2.3	Tjänstens eller uppdragets beskaffenhet	37
4.1.2.2.4	Näringslivskoden	38
4.1.2.3	Tjänstesamband	39
4.1.2.3.1	Avsikt med mutan	40
4.1.2.3.2	Vänskaps- samt tjänstesamband	40
4.1.3	Grovt brott	41
4.2	Analys av gällande rätt utifrån modellfallet	43
5	RÄTTSPRAXIS	45
5.1	Bakgrund	45
5.2	Älgjakten – NJA 2008 s. 705	45
5.2.1	Tingsrätten	46
5.2.2	Hovrätten	46
5.2.3	Högsta domstolen	47
5.2.4	Analyserande kommentarer	47
5.3	Vinkylan – NJA 2009 s. 751	48
5.3.1	Tingsrätten	49
5.3.2	Hovrätten	49
5.3.3	Högsta domstolen	49
5.3.4	Analyserande kommentarer	50
5.4	Permanent uppehållstillstånd – B 1399-15	51
5.4.1	Tingsrätten	52
5.4.2	Hovrätten	53
5.4.3	Analyserande kommentarer	53
6	ANALYS OCH SLUTSATSER	55
6.1	Framställningens utgångspunkter	55
6.2	Korruption och dess verkningar	55

6.3	Korruptionsbestämmelserna samt lagstiftarens intention med kriminaliseringen	57
6.3.1	Avsaknaden av legaldefinition avseende otillbörlig förmån	58
6.3.2	Generella korruptionsbestämmelser kontra medborgarnas likhet inför lagen	60
6.3.3	Gränsen mellan mutbrott och en vänskaplig gåva	61
6.4	Korruptionsbestämmelsernas förenlighet med de krav som ställs på förutsebarhet	62
6.5	Avslutande reflektioner	63
BILAGA A		66
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING		70
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING		78

Summary

Sweden has long been considered a country free from nepotism and corruption. Corruption is however a broad term which derives from the Latin word *corrumpere*, meaning bribe. Consequently the criminal terminology of giving and receiving bribes comprises the concept of corruption. Corruption is a way to improperly influence the decision making and processes in a society. The damaging effects on a society due to corrupt behaviour can be of different types. It can undermine the confidence of the corruptor's employer, his business and mutual trust between the employer and employee. It also puts the free competition and confidence of the public at risk. Consequently, corruption is a threat to a democratic society.

During the past years, Sweden's self-image of being free from corruption has been challenged and corrupt behaviour exists in both the public and private sector. As the previous anti-bribery legislation was criticized, the government established in 2009 a committee to investigate the penal provisions on bribery. In 2012, a new anti-bribery legislation entered into effect in Sweden. Despite this recent improvement, the legal meaning of the penal provisions is still quite unclear. Criminal liability assumes an improper benefit and that there is a connection to the service. It is not possible to understand from neither legislation nor case law what constitutes an improper benefit or when a connection to the service is deemed to exist. Further, neither the legislation nor legislative history clarifies how gifts between friends should be regarded when applying the law. The penal provisions on bribery are general and there is no distinction between the public and private sector. However, studies of case law shows that the provisions are applied stricter in the public sector, especially when the service includes exercise of public authority.

The principle of legality means that no one shall be held guilty of any criminal offence on account of any act that did not constitute a criminal offence. The principle requires a foreseeable perspective, which is important for the legal certainty and rule of law. The members of the society shall be equal before the law and the law shall be clear and precise so the legal implications are foreseeable.

This study shows that the penal provisions of the Swedish Penal Code on bribery are kept general and vague. As a result of imprecise necessary conditions the branch of law regarding corruption is set into a grey area without a clear boundary between what is considered criminal. In my view, the current penal provisions are flawed from a legal perspective as it is not possible for the average citizen to foresee which behaviour may lead to criminal liability. The provisions are not only incompatible with the requirements of foreseeability, they also infringe on the equality before the law. This is based on a study of case law that demonstrates that the

corruptors in the private sector are allowed a more favourable application of law than the law allows.

In summary, I believe that a new legislation regarding the crimes of giving and receiving bribes is necessary. Indication of exhaustive circumstances of the penal provisions could adversely affect the flexibility in the application of law. However, it is possible to add conditions that will define an improper benefit while it is set out that these are not exhaustive. Notable conditions for the assessment of improper benefits could be, the employer's permission, benefit's nature and benefit's value. Even if this legislative measure does not make the legislation completely clear, it will make it more predictable for the average citizen. In order to promote the rule of law, it may also be important to adapt the legislation to the differences that exist between the public and private sector. It would therefore be beneficial to have separate provisions on bribery for the public and private sector. These legislative measures are important from a legal perspective and of great importance in order for the penal provisions on bribery to have a preventive effect.

Sammanfattning

Sverige har sedan länge ansetts vara ett land befriat från svågerpolitik och korruption. Korruption är dock ett vitt begrepp som härstammar från det latinska ordet *corrumpere*, vilket betyder muta. Följaktligen omfattas den straffrättsliga terminologin av givande och tagande av muta av begreppet korruption. Korruption anses vara ett medel för att otillbörligen påverka besluts- och handlingsprocesser i ett samhälle. Skadeverkningarna på ett samhälle av korrupta beteenden kan vara av olika slag. Det kan rubba förtroendet för muttagarens huvudman, dennes verksamhet och förtroendeförhållandet mellan huvudmannen och dennes underordnade. Det försätter även den fria konkurrensen och allmänhetens förtroende för det allmänna ur spel. Således utgör korruption ett hot mot det demokratiska samhället.

Sveriges självbild av att vara korruptionsbefriat har under åren utmanats och korrupta beteenden förekommer i såväl den offentliga som privata sektorn. Efter att de tidigare korruptionsbestämmelserna kritiserats tillsatte regeringen år 2009 en kommitté vars uppdrag var att utreda brottsbestämmelserna. År 2012 trädde en ny mutbrottslagstiftning i kraft i Sverige. Trots den senaste lagändringen föreskrivs i mutbrottsbestämmelserna opreciserade rekvisit. För straffansvar förutsätts en *otillbörlig förmån* och krav ställs på ett *tjänstesamband*. Ur lagtext eller rättspraxis är det dock inte möjligt att utläsa vad som utgör en otillbörlig förmån eller när ett tjänstesamband anses föreligga. Vidare klargör varken lagtexten eller förarbeten hur gåvor mellan vänner ska beaktas vid rättstillämpningen. Korruptionsbestämmelserna är även generella och skiljer inte den offentliga och privata sektorn åt. Studier av rättspraxis på rättsområdet påvisar dock att bestämmelserna tillämpas strängare i den offentliga sektorn, särskilt då anställningen eller uppdraget innefattar myndighetsutövning.

Legalitetsprincipen föreskriver att ingen ska hållas straffrättsligt ansvarig vid avsaknad av rättsligt stöd. Till principen åläggs förutsebarhetsperspektivet, vilket är den formella rättssäkerhetens främsta perspektiv. Samhällets medborgare ska behandlas lika inför lagen och lagen ska vara tydlig så att det för medborgarna är möjligt att förutse hur lagen kommer att tillämpas.

Förevarande studie påvisar att den svenska mutbrottslagstiftningen är allmänt hållen och otydlig. Till följd av opreciserade rekvisit har rättsområdet försatts i en gråzon där det inte råder en klar gräns mellan vad som anses vara straffbart och inte. De nuvarande korruptionsbestämmelserna är enligt min mening bristfälliga utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv då det för gemene man inte är möjligt att förutse vilka handlingar som kan föranleda straffansvar. Bestämmelserna är inte endast oförenliga med de krav som ställs på förutsebarhet, de strider även mot medborgarnas likhet inför lagen.

Detta då studier av rättspraxis på området visar att de inom den privata sektorn medges en förmånligare rättstillämpning än vad lagen medger.

Jag är av uppfattningen att en ny lagstiftning avseende brotten givande och tagande av muta är nödvändig. Angivande av uttömmande omständigheter i brottsbestämmelserna kan negativt påverka flexibiliteten vid rättstillämpningen. Dock är det möjligt att i bestämmelserna ange omständigheter för vad som kan utgöra en otillbörlig förmån samt ange att dessa inte är uttömmande. Beaktansvärda omständigheter vid otillbörlighetsbedömningen kan till exempel vara huvudmannens samtycke, förmånens beskaffenhet och förmånens värde. Även om åtgärden inte leder till att lagstiftningen blir fullständigt tydlig ger det gemene man bättre möjligt att förutse rättstillämpningen. För att främja förutsebarheten kan det även vara av betydelse att anpassa bestämmelserna till de skillnader som råder mellan den offentliga och privata sektorn. Det skulle följaktligen vara önskvärt att ha separata bestämmelser för den offentliga och privata sektorn. Dessa lagstiftningsåtgärder är viktiga utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv och av relevans för att korruptionsbestämmelserna ska verka preventivt.

Förord

Denna uppsats sätter punkt för min tid som juriststudent vid Lunds universitet. Innan denna studenttid är slut vill jag rikta ett särskilt stort tack till mina nära och kära. Utan er och ert stöd hade jag inte varit där jag är idag.

Jag vill även tacka min handledare Helén Örnemark Hansen för goda och insiktsfulla råd under arbetets gång och tack till responsgruppen för all hjälp och många skratt.

Lund, januari 2016

Salomeh Eftekhari

Förkortningar

BrB	Brottsbalken (1962:700)
Brå	Brottsförebyggande rådet
Cit.	Citeras
CPI	Corruption Perceptions Index
Dir.	Direktiv
Ds	Departementspromemoria
EU	Europeiska Unionen
F.	Följande sida
Ff.	Följande sidor
FN	Förenta Nationerna
HovR	Hovrätten
HD	Högsta domstolen
IMM	Institutet Mot Mutor
JP	Juridisk Publikation
JT	Juridisk Tidskrift
kap.	Kapitel
NJA	Nytt juridiskt arkiv
OECD	Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling
p.	Punkt
Prop.	Proposition
red.	Redaktör
RF	Regeringsformen (1974:152)
RH	Rättsfall från hovrätterna
SFS	Svensk författningssamling
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning
TI	Transparency International
TR	Tingsrätten
UNCAC	United Nations Conventions against Corruption

1 Inledning

1.1 Bakgrund och problematisering

Sveriges självbild har länge varit att landet är befriat från svågerpolitik och korruption. I enlighet med en internationell mätning genomförd av TI är Sverige jämförelsevis ett korruptionsfritt land.¹ Korruption är dock ett mångtydigt begrepp som syftar till både straffbara samt omoraliska gärningar. I svensk rätt återfinns inte ett specifikt brott som rubricerar korruption.² Det är emellertid mutbrotten³, givande samt tagande av muta, som förknippas med korruptionsbegreppet och utgör korruptionsbrottslighet.⁴ I mutbrottsbestämmelserna används benämningen *otillbörlig förmån* i stället för muta. Vid straffansvar döms gärningsmannen dock för givande och tagande av *muta*, således används ordet *muta* som synonymt med *otillbörlig förmån* i framställningen. Vidare används ordet korruption i snävare mening i denna framställning och som synonymt med korruptionsbrottslighet.⁵ Följaktligen avses i huvudsak de fall då en arbets- eller uppdragstagare av någon, som vederbörande har kontakt med i sin tjänst, erbjuder eller begär en förmån för sin tjänsteutövning. Det råder sålunda en form av maktmissbruk för privat vinning.

Även om den allmänna uppfattningen är att Sverige är förskonat från korruption förekommer viss korruptionsbrottslighet i landet. År 2014 lagfördes 18 personer för mutbrott i Sverige.⁶ Dessa siffror ligger till viss del i linje med Sveriges självbild av att vara ett korruptionsfritt land. Samhällets medborgare har förtroende för den offentliga sektorn och förväntar sig att bli behandlade lika, opartiskt och rättssäkert. Därmed är det uppseendeväckande för samhället när dem som av medborgarna har anförtrots att fatta opartiska beslut genom mutor påverkas i sin tjänsteutövning och särbehandlar en part.

I skrivande stund förekommer begreppen ”mutor” och ”muthärvor” flitigt i samhället. Kriminalvården, Systembolaget och Migrationsverket har alla under de senaste åren varit parter i större muthärvor. Myndigheter som svenska folket länge haft förtroende för har av rättsväsendet fått sin opartiskhet prövad. Dock är det inte bara den offentliga sektorn som varit

---

¹ Transparency International, Corruption Perceptions Index 2014, s. 4.

² Holmquist, Rolf, *Brotten i näringsverksamhet*, Stockholm: Nordstedts Juridik AB. 2013, s. 176.

³ I framställningen används begreppen korruptionsbrott eller mutbrott vid redogörelse av brotten givande och tagande av muta, både av normalgraden och grovt brott. Begreppen är i framställningen synonymer.

⁴ Leijonhufvud, Madeleine, *Korruption – ett svenskt problem?*, JT1996/97 s. 940, s. 943.

⁵ En redogörelse av korruptionsbegreppets innebörd samt eventuella följder av korruption följer nedan i framställningen, se kapitel 2 Korruption.

⁶ Fall då korruptionsbrottslighet utgjort huvudbrott och huvudpåföljd, Brå 2015:16, *Kriminalstatistik 2014*, s. 222.

part i muthärvor utan även den privata sektorn har under årens gång varit en del av mutskandalerna.⁷

Förebyggande av korrupta beteenden har uppmärksammats av staten. Regeringen tillsatte under år 2009 en kommitté, vars uppdrag var att utreda dåvarande mutbrottslagstiftning, varvid ett betänkande lades fram år 2010.⁸ Betänkandet resulterade i en ny mutbrottslagstiftning som trädde i kraft år 2012.⁹ Huvudsyftet med lagreformen var främst att förtydliga lagstiftningen samt att straffbelägga fler gärningar som tidigare inte omfattats av mutbrottslagstiftningen. Bestämmelserna beträffande tagande och givande av muta återfinns i 10 kap. 5 a samt 5 b §§ brottsbalken (SFS 1962:700), BrB.

Vid studie av bestämmelserna verkar de vid första anblick inte vålla allvarliga tolkningsproblem. I båda bestämmelserna återfinns rekvisitet *otillbörlig förmån* och krav ställs på ett *tjänstesamband*. Dessa rekvisit orsakar tolkningsproblem då gällande rätt inte förskriver någon legaldefinition av rekvisiten. Då bestämmelserna är allmänt hållna och opreciserade råder det oklarheter avseende vad som anses utgöra en otillbörlig förmån och när ett tjänstesamband tycks föreligga. Korruptionsbestämmelserna tillämpas i både den offentliga och privata sektorn och i bestämmelserna åtskiljes inte sektorerna. I enlighet med rättspraxis är det vid rättstillämpningen ändå beaktansvärt huruvida förmånen givits i den offentliga eller privata sektorn. Studier av rättspraxis på rättsområdet påvisar att trots att lagtexten är generellt utformad tillämpas korruptionsbestämmelserna strängare inom den offentliga sektorn. En fråga som kan uppstå är; *när övergår en vänskaplig gåva i ett mutbrott?* Gränsdragningen kan vara svår och det har visat sig vara skillnad på om överlämnandet skett i privat eller offentlig sektor. Följaktligen är det för gemene man inte möjligt att förutse rättstillämpningen då brottsbeskrivningarna samt rättspraxis på området är otydliga.

Bekymmer kan uppkomma i förhållande till den straffrättsliga *legalitetsprincipen* som föreskriver att ingen ska hållas straffrättsligt ansvarig vid avsaknad av rättsligt stöd.¹⁰ Till principen föreskrivs en av rättssäkerhetens främsta perspektiv, nämligen förutsebarhetsperspektivet. Rättssäkerheten beaktar skyddet för medborgarna från godtyckliga ingrepp från samhällets sida.¹¹ Utmärkande för rättssäkerheten är även att medborgarna ska behandlas lika inför lagen samt att lagen ska vara utformad på så vis att det för medborgarna är möjligt att förutse hur lagen

---

⁷ Berggren, Bengt-Olof och Lindhe, Torbjörn, *Risk för mutor – Gränsdragningen i gråzonen*, Stockholm: Nordstedts Juridik AB. 2014, s. 14f.

⁸ SOU 2010:38, *Mutbrott*.

⁹ Prop. 2011/12:79, *En reformerad mutbrottslagstiftning*.

¹⁰ Asp, Petter, Ulväng, Magnus, Jareborg, Nils, *Kriminalrättens grunder*, Uppsala: Iustus Förlag. 2013, s. 45f.

¹¹ Asp, Petter, *En principfråga – om relationen mellan legalitetsprincipen och behandlingen av straffrättsvillfarelse i modern straffrätt*, Vänbok till Torleif Bylund. 2003, s. 57.

kommer att tillämpas.¹² En föreskrift måste därmed i rimlig utsträckning vara begriplig och preciserad. De otydliga brottsbestämmelserna och den tvetydiga rättspraxisen på området beträffande givande och tagande av muta leder till utrymme för skilda tolkningar vid rättstillämpningen. Rättsområdet försätts i ett oklart gränsområde där gemene man inte har möjlighet att förutse när en gärning faller inom ramen för straffrättsligt ansvar. Vidare talar rättspraxis på området för att korruptionsbestämmelserna tillämpas strängare inom den offentliga sektorn. Gärningsmän från den privata sektorn tilldelas en förmånligare rättstillämpning än vad rättsreglerna medger. Det föreligger därmed risk för att förutsebarheten, medborgarnas likhet inför lagen och således även rättssäkerheten, undermineras.

Nedan följer en studie av lagstiftarens intention med den nya mutbrottslagstiftningen. Vidare studeras även mutbrottsbestämmelsernas förenlighet med rättssäkerheten, med fokus på de krav som ställs på förutsebarhet och likhet inför lagen. För att konkretisera studiens problematisering används ett modellfall kontinuerligt i framställningen. Syftet är att fallet ska symbolisera en typisk muttransaktion samt att läsaren ska få en möjlighet att relatera till fallet vid redogörelse av gällande rätt på området.¹³

1.2 Typfall vid givande och tagande av muta

Den klassiska tanken om vad som anses utgöra en muta är den att muttagaren av mutgivaren dolt mottagit ett kuvert med en betydande summa pengar i. I realiteten anses detta inte vara typfallet. Inte sällan förtäcks mutan genom att muttagaren bjuds på dyra middagar eller att gåvor av ett betydande värde överlämnas. Nedan följer det modellfall som är återkommande i studien.

Anta att en offentlig försvarare av sin klients son får en vinkyl med ett marknadsvärde om 23 175 kronor. Parterna har sedan flera år tillbaka varit goda familjevänner. Mellan parterna föreligger därmed två relationer, mottagarens uppdrag som offentlig försvarare för givarens far och en vänskapsrelation. Parterna har även under tiden som vänner utbytt gåvor av ett betydande värde. Vad som dock skiljer detta överlämnande från andra är att givaren vid sitt bolag har bokfört kostnaden för vinkylen som "Advokat- och rättegångskostnader". Anses överlämnandet av vinkylen vara givande och tagande av muta och har parterna begått ett brott?

Ovan redogjorda modellfall baseras på en verklig händelse som kom att avgöras av HD i *NJA 2009 s. 751*.¹⁴ Fallet pekar främst på att överlämnande av mutor inte sällan sker genom förtäckningar och inte lika öppet som kan

---

¹² Zila, Josef, *Om rättssäkerhet*, SvJT 1990 s. 284, s. 285ff.

¹³ Se avsnitt 1.2 Typfall vid givande och tagande av muta.

¹⁴ Rättsfallet presenteras och analyseras närmare under avsnitt 5.3 Vinkylen – *NJA 2009 s. 751*.

tänkas. Vidare står det klart att dessa fall är svårupptäckta då såväl mottagaren som mutgivaren har ett intresse av att hemlighålla den brottsliga gärningen. Vid brottet tagande av muta förutsätts att det föreligger ett förtroendeförhållande mellan gärningsmannen och dennes huvudman. Huvudman är i detta fall synonymt med arbets- och uppdragsgivare. Det är i detta hänseende av vikt att förtydliga att huvudmannen eller arbets- eller uppdragstagaren inte kan ådömas ansvar för internt givande av förmåner. Vid vissa, relativt sällsynta, fall kan det vara svårt att avgöra vem som är gärningsmannens huvudman.¹⁵ Då gärningsmannen arbetar inom den offentliga sektorn torde samhällets medborgare vara dennes huvudman. Detta främst då den offentliga verksamheten bedrivs med skattemedel och i medborgarnas intresse. Den offentliga sektorn är därmed beroende av medborgarnas förtroende.¹⁶ Motsvarande torde även gälla statliga bolag där staten till väsentlig del är ägare.¹⁷ Huvudmannen inom den privata sektorn är den person som är gärningsmannens arbets- eller uppdragsgivare.¹⁸ I de fall då mottagaren har två arbetsgivare, både det allmänna och sin privata uppdragsgivare, kompliceras fallet en aning. Som exempel kan nämnas att en offentlig försvarare både har sin klient samt det allmänna som sin huvudman. Det är nämligen staten som står för kostnaderna för försvararens arvode. I de fall då försvararen mottager en otillbörlig förmån från sin klient riskerar vederbörande att bryta mot sitt förtroendeförhållande gentemot det allmänna. Försvararen kan därmed göra sig skyldig till mutbrott, likaså kan försvararens klient ådra sig ansvar för givande av muta. Detta kan vara ett scenario som personer i den privata sektorn inte tänker på.

Uppklaringsprocenten för korruptionsbrotten kan även diskuteras då en rättsbedömning, på grund av rättsreglernas otydlighet, kan vara svår. Frågan är om mottagande av en vinkyl är att klassa som en otillbörlig förmån och föreligger ett tjänstesamband eller är det en vänskaplig gåva som inte anses straffbar?

1.3 Syfte och avgränsning

Då framställningens utrymme sätter ramen för studiens vidd är det av betydelse att arbetet avgränsas till specifika områden. I detta avsnitt ämnar jag att kort redogöra för studiens huvudsakliga syfte samt några av de områden som avgränsats bort.

Föreliggande studie har som huvudsakligt syfte att utreda huruvida bestämmelserna avseende givande och tagande av muta och dess rekvisit är tydliga. Vidare ges en analys av den rättssäkerhetsproblematik som vid rättstillämpningen kan vara för handen.

---

¹⁵ Cars, Thorsten, *Mutbrott och korruptiv marknadsföring*, Stockholm: Nordstedts Juridik AB, 2012, s. 15 samt 44f.

¹⁶ RH 1993:74, s. 88.

¹⁷ Berggren, Lindhe 2014, s. 84.

¹⁸ Berggren, Lindhe 2014, s. 45.

Som tidigare nämnts föreskriver mutbrottsbestämmelserna två opreciserade rekvisit, otillbörlig förmån och tjänstesamband. Gällande rätt föreskriver inte någon legaldefinition av rekvisiten eller vilka omständigheter som vid en rättsbedömning ska beaktas.¹⁹ Opresciserade lagar leder enligt min mening till utrymme för egna tolkningar vid rättstillämpningen. Jag finner det därför intressant att utreda dessa begrepp samt konkretisera rådande rättsläge på området. Framställningen fokuserar därför särskilt på rekvisiten *otillbörlig förmån* och *tjänstesamband* samt de omständigheter som beaktas vid rättskipningen.

Då det skulle bli alltför omfattande att studera andra länders lagstiftning beträffande korruptionsbrottslighet har ämnet avgränsats och framställningen kommer endast behandla de nationella mutbrottsbestämmelserna. Korruptionsbrott är svåra att upptäcka då såväl mutgivaren som muttagaren begår en brottslig gärning. Båda har därmed ett intresse av att hemlighålla gärningen. Då brottsligheten sker dolt och under ytan torde det vara svårt att kartlägga brottskonstruktionen eller omfattningen av brotten i Sverige. Framställningen har inte heller en sådan intention. I praktiken kan jävsförhållanden uppstå i de fall då det mellan mutgivaren och muttagaren finns ett vänskapsband. Studien avser emellertid inte en redogörelse av de jävsförhållanden som kan föreligga.

Endast de straffrättsliga aspekterna av korruption behandlas i framställningen. Därav utelämnas de marknads- och skatterättsliga perspektiven av korruption. Som ett resultat av internationella åtaganden nykriminaliserades två gärningar i samband med den nya mutbrottslagstiftningen, handel med inflytande²⁰ samt vårdslös finansiering av mutbrott²¹. Avsaknaden av svensk rättspraxis beträffande dessa gärningar resulterar i att de inte behandlas i denna uppsats. I de fall då det för muttagarens huvudman åligger en skada till följd av mutbrottet kan den som låter sig mutas även begå brottet trolöshet mot huvudman, 10 kap. 5 § BrB. Framställningen ämnar dock inte att utreda trolöshetsbrotten utan endast korruptionsbrotten, givande och tagande av muta.

Framställningen riktar sig främst till läsare med grundläggande kunskaper i juridik och till de som har förståelse för den juridiska terminologin. Läsaren förväntas följaktligen att ha kunskap om skillnaden mellan objektiva och subjektiva rekvisit samt förståelse för innebörden av uppsåt och oaktsamhet i straffrättslig mening.

1.4 Frågeställning och delfrågor

Mot bakgrund av det i föregående kapitlet anförda kan det uppkomma frågor eftersom korruptionsbestämmelserna inte klargör vad som utgör en otillbörlig förmån eller när ett tjänstesamband föreligger. Huvudfrågan i

---

¹⁹ Se avsnitt 1.1 Bakgrund och problematisering.

²⁰ 10 kap. 5 d § BrB.

²¹ 10 kap. 5 e § BrB.

denna framställning lyder; *föreligger en gränsdragningsproblematik avseende korruptionsbrotten och om så är fallet är detta förenligt med förutsebarheten och medborgarnas likhet inför lagen?*

För att uppnå ett tillfredställande svar på den ovannämnda huvudfrågan består framställningen av nedanstående delfrågor:

- Vad kännetecknar korruption och vilka verkningar följer av korrupta beteenden i ett samhälle?
- Vad stadgas i 10 kap. 5 a samt 5 b §§ BrB och vad har lagstiftaren haft för intention med bestämmelserna?
- Vilka omständigheter ska i enlighet med lagstiftningen beaktas vid en rättsbedömning av rekvisiten *otillbörlig förmån* och *tjänstesamband* i 10 kap. 5 a samt 5 b §§ BrB?
- Hur ser rättspraxis ut på området och hur har rättstillämparen tolkat rekvisiten *otillbörlig förmån* och *tjänstesamband*?

1.5 Metod

Då föreliggande studie avser att redogöra för gällande rätt lämpar det sig att i studien använda den rättsdogmatiska metoden. Metoden är vedertagen och har sedan länge varit dominerande inom rättsvetenskapen. Den rättsdogmatiska metoden har likväl kritiserats för att vara något otydlig.²² Metoden grundas på rättskällevärdet och används för att systematisera gällande rätt.²³ Svar på framställningens juridiska problem har eftersökts i rättskällorna. Följaktligen har rättskällorna värderats i enlighet med den utvalda metoden varvid den skrivna lagen har värderats högst, följt av förarbeten, praxis och slutligen doktrin.²⁴ För de fall då svar inte återfunnits i lagstiftningen har svar eftersökts i förarbeten, rättspraxis samt doktrin. Den juridiska doktrinen på området hänvisar kontinuerligt till bestämmelsernas syfte samt motiv, därmed har doktrin behandlats i begränsad utsträckning i studien.

Avsikten med framställningen är att studera de mönster som återfinns i rättstillämpningen vid gränsdragningen mellan en straffbar och en icke straffbar gärning. Således är det av vikt att studera rådande rättspraxis. Praxis från både HD samt underrätterna har studerats. Redovisad rättspraxis från HD är vägledande praxis på området medan underrätternas avgöranden, i enlighet med HD:s praxis, behandlar gränsdragningsproblematiken.

Den allmängiltigt utformade korruptionslagstiftningen har föranlett självreglering och utarbetande av föreskrifter inom näringslivet. IMM lade i september 2012 fram *Näringslivskoden: Kod om gåvor, belöningar och*

---

²² Svensson, Eva-Maria, *De lege interpretata – om behovet av metodologisk reflektion*, JP 2014, s. 216.

²³ Sandgren, Claes, *Att söka anslag för rättsvetenskaplig forskning*, JT 2005/06, s. 352f.

²⁴ Sandgren 2005/06, s. 352f.

*andra förmåner i näringslivet.*²⁵ Koden används som ett hjälpmedel inom näringslivet och har därför studerats i denna framställning. För att få en djupare förståelse för korruption och dess verkningar på samhället har viss sociologisk litteratur studerats. Avgöranden från underinstanser, föreskrifter inom näringslivet och annan doktrin än juridisk omfattas vanligtvis inte av den traditionella rättsdogmatiska metoden. Då dessa källor jämväl har studerats i framställningen har jag valt att utöka metoden så att den även omfattar dessa.²⁶

För att försöka bringa klarhet på området och dess rättsläge genomförde jag en intervju med Lennart Johansson.²⁷ Johansson är för närvarande lagman vid Kristianstads tingsrätt samt föreläsare på bland annat kursen Ekonomisk brottslighet vid Juridiska Fakulteten i Lund. Johanssons uttalanden vid intervjun har i framställningen använts för att nå en djupare förståelse av ämnet samt för att belysa den problematik han anser är rådande vid rättstillämpningen. Intervjun genomfördes per telefon den 23 oktober 2015 och Johansson fick på förhand de frågor som skulle ställas till honom. För att Johanssons svar samt kommentarer inte skulle förvrängas spelades samtalet, efter Johanssons tillåtelse, in med hjälp av en diktafon. Avslutningsvis omskrevs intervjun till en löpande text och det slutliga materialet översändes till Johansson för godkännande. Johansson lämnade materialet utan anmärkningar. Vid denna intervju användes en kvalitativ metod vilken är en lämplig metod att använda då material, genom intervjuer, samlas in för att öka förståelsen för ett rättsområde.²⁸

1.6 Material

Genom detta avsnitt ska läsaren få en överblick av det material som studerats i uppsatsens deskriptiva delar.

Det material som kommit till användning vid studien har kopplats samman med den ovannämnda juridiska metoden, utökad rättsdogmatik, som ligger till grund för framställningen. Lagstiftning, den omfattande utredningen SOU 2010: 38, *Mutbrott* samt Prop. 2011/12:79, *En reformerad mutbrottslagstiftning* har följaktligen utgjort de huvudsakliga källorna i framställningen. Redogörelse för utredningens innehåll har främst presenterats i förhållande till gällande rätt på området. Då utredarens synpunkter skilt sig från lagstiftarens avsikt med mutbrottslagstiftningen har detta betonats. Då lagstiftningen och dess förarbeten anses tvetydig och legaldefinitioner saknas har praxis samt doktrin studerats för att tolka lagstiftningen. Beträffande rättspraxis har dessa eftersökts i bland annat hänvisningar i doktrin och andra avgöranden. Utbudet av avgöranden från HD efter det att den nya mutbrottslagstiftningen trädde i kraft har inte varit stort. Lagstiftaren har emellertid påtalat att äldre rättsfall har fortsatt

---

²⁵ IMM, *Näringslivskoden: Kod om gåvor, belöningar och andra förmåner i näringslivet*, 2014. Se; <http://www.institutetmotmutor.se/skrifter/naringslivskoden/>.

²⁶ Sandgren, Claes, *Om empiri och rättsvetenskap, Del I*, JT 1995/96, s. 728.

²⁷ Se Bilaga A.

²⁸ Sandgren, Claes, *Om empiri och rättsvetenskap, Del II*, JT 1995/96, s. 1045f.

relevans på området, därför har dessa även studerats.²⁹ Då nyare avgöranden från HD saknas har underrättsavgöranden studerats. Avgöranden från HD har fått genomslag i underrätten och praxis från underrätterna är därmed i hög grad väsentlig för denna framställning. HD:s avgörande i NJA 2009 s. 751 har inledningsvis fungerat som en inspirationskälla till förevarande framställning och har utgjort underlag för en större del av studien.

Gällande doktrin på rättsområdet bör Thorsten Cars verk ”*Mutbrott och korruptiv marknadsföring*” särskilt framhävas då den utgjort en stor tillgång vid framställningen. Cars är juris doktor och har tidigare varit ordförande för IMM och även hovrättslagman. Cars doktrin är väl etablerad på området då den är välskriven och ger läsaren en god vägledning inom området. Vidare citeras verket i stor utsträckning av rättstillämparen i domskälen. Litteratur av bland annat Rolf Holmquist, tidigare chef för Ekobrottsmyndigheten, har även studerats.

Vid exemplifiering av den problematik som kan uppstå till följd av en otydlig lagstiftning har artiklar författade av bland annat Suzanne Wennberg använts. I detta hänseende är det av betydelse att påpeka att dessa artiklar författades före den nya mutbrottslagstiftningen. Jag är dock av uppfattningen att innehållet ännu är av betydelse då motsvarande problematik alltjämt är rådande.

Vid studie av den teoribildning, rättssäkerhet, som legat till grund i uppsatsen, har Aleksanders Peczeniks verk ”*Vad är rätt? Om demokrati, rättssäkerhet, etik och juridisk argumentation*” särskilt studerats.

Genom att jämföra resultaten av studierna av korruptionsbestämmelserna och rättssäkerheten, med fokus på de krav som ställs på förutsebarhet samt medborgarnas likhet inför lagen, har en eventuell kollision analyserats. En lösning på denna eventuella kollision har sedermera undersökts genom studie samt jämförelse av ändamålen inom de olika rättsområdena.

1.7 Rättssäkerhet

I detta avsnitt avser jag att redogöra för den teoribildning, rättssäkerhet, som legat till grund för framställningen. Det är i ljuset av denna teori som studiens resultat tolkas.

Rättssäkerhet är sedan länge ett etablerat begrepp. Dock föreligger viss oklarhet beträffande begreppets innebörd. Josef Zila menar att begreppet har förlorat den precision som det tidigare haft. Oklarheten avseende rättssäkerhetens innebörd innebär emellertid inte att viss konsensus inte råder på området. För det första föreligger enighet om att rättssäkerhetens kärna utgår från förutsebarhet gällande rättsliga besluts utfall. Entydighet ska råda inom gällande rätt. Vidare innebär rättssäkerhet att den offentliga makten ska utövas under lagarna samt att medborgarna ska behandlas lika

---

²⁹ Prop. 2011/12:79, s. 42.

inför lagen.³⁰ Hög grad av rättssäkerhet och förutsebarhet skyddar medborgarna från godtyckliga ingrepp från samhället. Rättssäkerhet avser därmed utformningen och hanteringen av ett rättssystem.³¹

Innebörden av rättssäkerhet kan delas in i två uppfattningar; den formella och den materiella rättssäkerheten. Till den *formella rättssäkerheten* hör uppfattningen om att medborgarna ska behandlas lika inför lagen samt att lagen ska vara utformad på så vis att det för medborgarna är möjligt att förutse hur lagen kommer att tillämpas.³² Den formella rättssäkerheten är dock inte det enda värdefulla i en rättsstat, även rättvisa måste vara genomsyrande. Den *materiella rättssäkerheten*, som innebär att respekt för mänskliga och medborgerliga fri- och rättigheter ska genomsyra rättsordningen, ska därmed återfinnas.³³ Förevarande framställning fokuserar på den formella rättssäkerheten.

Legalitetsprincipen utgör en garanti för rättssäkerheten i en rättsstat och understryker att ingen ska hållas straffrättsligt ansvarig vid avsaknad av rättsligt stöd. I enlighet med 1 kap. 1 § regeringsformen (SFS 1974:152), RF, ska all offentlig makt utövas under lagarna. Riksdagen måste därmed ha röstat igenom lagarna och domstolar samt andra offentliga organ får inte fatta beslut utan stöd i lag.³⁴ Kriminalisering av vissa gärningar påvisar vilka handlingar som anses vara socialt förkastliga. I de fall då kriminalisering inte är det mest fördelaktiga tillvägagångssättet för förebyggande av en problematik är det av vikt att handlingar motverkas utan att de kriminaliseras.³⁵ Petter Asp menar att till legalitetsprincipen föreskrivs ett förutsebarhetsperspektiv.³⁶ Perspektivet ligger till grund för denna framställning. Som ovan nämnts är förutsebarhet en betydande del av rättssäkerheten och Aleksander Peczenik menar att tydliga, generella och stabila rättsregler leder till hög grad av förutsebarhet, vilket i sin tur främjar rättssäkerheten. Det är även viktigt att rättskipningen sker inom rättsreglernas tydliga ramar.³⁷

Även om det finns en önskan om fullständiga lagar motsvarar inte verkligheten denna önskan. Rättsreglerna är nämligen inte alltid så fullständiga och entydiga att varje fall kan avgöras med hjälp av dem. Språk och språkliga uttryck ligger till grund för våra rättsregler och det finns risk att dessa kan vara vaga och mångtydiga. För att alla fall ska vara möjliga att avgöra måste viss flexibilitet vid rättstillämpningen tillåtas. Det är därmed av betydelse att lagstiftaren finner en balans mellan stabilitet och flexibilitet.

---

³⁰ Zila 1990, s. 284.

³¹ Zila 1990, s. 285ff.

³² Prop. 1984/85:32, *Om riktlinjer för det framtida arbetet mot ekonomisk brottslighet*, s. 36.

³³ Peczenik, Aleksander, *Vad är rätt? Om demokrati, rättssäkerhet, etik och juridisk argumentation*, Stockholm: Nordstedts Juridik AB. 1995, s. 60f.

³⁴ Sterzel, Fredrik, *Författning i utveckling: tjugo studier kring Sveriges författning*, Uppsala; Iustus Förlag. 2009, s. 113f.

³⁵ Jareborg, Nils, *Allmän kriminalrätt*, Uppsala; Iustus Förlag. 2001, s. 45ff samt s. 64.

³⁶ Asp 2003, s. 57.

³⁷ Peczenik 1995, s. 51f.

Jämvikt ska råda och medborgarna ska genom studie av lagarna kunna förutse rättsliga besluts utfall.³⁸ Vidare hävdar Peczenik att generella rättsregler där ingen tilldelas förmånligare rättskipning än vad rättsreglerna medger återspeglar medborgarnas likhet inför lagen. Även denna tolkning ligger till grund för framställningen. Likhet inför lagen förutsätts i en rättsstat och är av relevans vid främjande av rättssäkerheten.³⁹

Med förutsebarhet menas i denna framställning; att medborgarna genom tydliga rättsregler ska ges en rimlig möjlighet att förutse rättsliga avgöranden. Medborgarna ska kunna förutse när deras handlingar kan föranleda straffansvar och därmed ges tillfälle att undvika att begå brott. Beträffande likhet inför lagen avses i förevarande studie; att rättstillämpningen ska ske på så vis att ingen medborgare, oavsett vilken sektor dennes anställning eller uppdrag grundar sig i, tilldelas en förmånligare rättstillämpning än vad rättsreglerna medger. Föreliggande studie fokuserar på förutsebarheten avseende en straffbar gärning, där förutsebarhet ställs mot opreciserade brottsbestämmelser och tvetydiga rättstillämpningar. Vidare fokuserar framställningen på medborgarnas likhet inför lagen vid rättskipningen, där likhet inför lagen ställs mot skilda rättsbedömningar vid tillämpning av mutbrottsbestämmelserna.

1.8 Forskningsläge

För att ge läsaren en tydligare bild av forskningsläget inom området återges en kort redogörelse av ämnets aktualitet i detta avsnitt.

Efter studier av korruptionsbestämmelsernas förenlighet med rättssäkerheten, med fokus på förutsebarhet samt likhet inför lagen, är min uppfattning att en eventuell kollision mellan dessa områden är relativt utforskad. Wennberg har till viss del belyst problematiken med de otydliga korruptionsbestämmelserna och de svårigheter som kan uppstå vid rättstillämpningen.⁴⁰ Dessa artiklar avser dock inte en studie av korruptionsbestämmelsernas förenlighet med rättssäkerheten. Förenligheten och en eventuell kollision mellan rättsområdena har behandlats av Alexandra Kessler i artikeln *Vänskapsrelationer – ett kryphål i brottsbalken?*⁴¹ Artikeln avser dock inte en djupare studie av den kollision som möjligen kan vara för handen och belyser inte den problematik som kan föreligga beträffande medborgarnas likhet inför lagen. Det är därför min förhoppning att denna framställning ska bidra till området.

---

³⁸ Peczenik 1995, s. 43f.

³⁹ Peczenik 1995, s. 51ff.

⁴⁰ Se bland annat, Wennberg, Suzanne, *Advokaters ansvar för mutbrott – en kommentar till en ny dom från Högsta domstolen*, JT 2009/10, s. 691ff. samt Wennberg, Suzanne, *Varför är korruptionsbrotten – mutbrott och bestickning – så svårtillämpade*, JT 2008/2009, s. 486ff.

⁴¹ Kessler, Alexandra, *Vänskapsrelationer – ett kryphål i brottsbalken?*, JT 2013/14, s. 478ff.

Generella studier avseende mutbrottsbestämmelserna har gjorts och forskning har bedrivits i rättsvetenskapliga samt sociologiska sammanhang. Som tidigare nämnts, har forskning bedrivits av bland annat Cars och Holmquist. Bengt-Olof Berggren samt Torbjörn Lindhe har även studerat mutbrottsbestämmelserna och haft i avsikt att skapa förutsättningar för att minska risken för mutor.⁴² Vidare har skadeverkningar av korrupta beteenden i ett samhälle särskilt studerats i sociologiska sammanhang samt i ett antal rapporter från Brå.⁴³

1.9 Disposition

Framställningen är uppdelad i sex kapitel varvid varje kapitel är indelat i kortare avsnitt. Inledningskapitlet är tänkt att tjäna som vägledning på området för läsaren. Min förhoppning är att läsaren efter studie av inledningskapitlet ska ha erhållit en övergripande bild av den underliggande problematik avseende brotten givande och tagande av muta. I inledningskapitlet redogörs för ett modellfall, vilket även är återkommande i framställningens övriga delar. I framställningens andra kapitel ämnar jag att redogöra för korruption i stort, vad som kännetecknar korruption samt vilka verkningar korruption har på ett samhälle. I detta kapitel redogörs även för förekomsten av korruption i Sverige samt vilka yrkesgrupper som löper större risk för korrupta beteenden. Avslutningsvis belyses de internationella konventioner som Sverige anslutit till i syfte att förebygga korruption. Att definiera korruption är av betydelse då det tydliggör det rättsliga området samt vilka handlingar som ska förebyggas.

I framställningens nästföljande del, kapitel tre, avser jag att kort redogöra för hur mutbrottsbestämmelserna har vuxit fram i Sverige och vilka syften lagstiftaren hade med den reformerade mutbrottslagstiftningen. Med denna del av studien avses att med hjälp av en historisk tillbakablick öka förståelsen för den nuvarande lagstiftningens tekniska utformning samt bakomliggande rättspolitiska överväganden.

I kapitel fyra redogörs för gällande rätt avseende brotten givande och tagande av muta där rekvisiten otillbörlig förmån samt tjänstesamband särskilt studeras. Även Näringslivskoden presenteras och studeras i detta kapitel. Vidare redogörs för grovt givande samt tagande av muta. Framställningens fjärde kapitel avslutas med en analys av rättsområdet utifrån det modellfall som redogjorts för ovan.⁴⁴ Därefter, i studiens femte kapitel, följer en genomgång av den rättspraxis som särskilt uppmärksamats på rättsområdet. Syftet med detta kapitel är att läsaren ska få en tydligare bild av den problematik som kan vara för handen vid rättstillämpningen. Rättsfallen från HD, NJA 2008 s. 705 och NJA 2009 s.

---

⁴² Se Berggren, Lindhe 2014.

⁴³ Se bland annat, Andersson, Staffan, Bergh, Andreas, Erlingsson, Gissur Ó, Sjölin, Mats (red.), *Korruption, maktmissbruk och legitimitet*, Stockholm: Nordstedts. 2010 samt Brå 2007:21, *Korruptionens struktur i Sverige – ”Den korrupte upphandlaren” och andra fall om mutor, bestickning och maktmissbruk*.

⁴⁴ Se avsnitt 1.2 Typfall vid givande och tagande av muta.

751, belyser rättstillämparens resonemang vid rättskipningen och den gränsdragningsproblematik som kan uppstå. Det sist redogjorda rättsfallet från Hovrätten över Skåne och Blekinge åskådliggör snarare att korruptionsbrotten är svårupptäckta och att tillräcklig bevisningen sällan föreligger.

Jag ämnar att till viss del besvara studiens frågeställningar löpande i framställningen. Således analyseras rättsområdet löpande i anslutning till respektive kapitel, detta särskilt i kapitel fem. En djupare analys återfinns i framställningens avslutande kapitel. I det sjätte kapitlet avser jag att utifrån framställningens frågeställningar diskutera den problematik som är kopplad till brotten givande och tagande av muta. Detta för att i kapitlets avslutande avsnitt redogöra för vilka lagstiftningsåtgärder som kan vara nödvändiga för att komma till rätta med lagstiftningsproblematiken.

2 Korruption

2.1 Bakgrund

I detta inledande kapitel redogörs för innebörden av korruptionsbegreppet, de verkningar som följer av korrupta beteenden samt förekomsten av korruption i Sverige. Att i denna framställning redogöra för korruption i dess helhet är av utrymmesskäl inte möjligt. Det är dock av betydelse att definiera korruption då det har stor relevans i realiteten. Då staten ställer krav på att tjänste- och uppdragsutövare ska handla i enlighet med den allmänna etiken och inte vara korrupta måste gränsen för korruption fastställas. För de fall att detta inte görs föreligger även svårigheter vid avgörande av vad som anses effektivt vid bekämpandet av korruption. Denna redogörelse ska för läsaren ligga till grund för förståelse om korruption och de rättspolitiska överväganden som tjänat som utgångspunkt vid lagstiftningen mot korruption. Inget enskilt land anses starkt nog att på egen hand förhindra korrupta beteenden, mellanstatliga samarbeten är därför nödvändiga. Avslutningsvis följer en redogörelse av de internationella åtaganden samt de mellanstatliga konventioner som är betydelsefulla vid arbetet med att förebygga korruption.

2.2 Vardaglig korruption och dess verkningar

2.2.1 Kännetecknande för korruption

Korruption är ett mångtydigt samt vitt begrepp och det föreligger ingen enhetlig definition av vad korruption innebär. Ordet korruption härstammar från det latinska ordet *corrumpere* vilket betyder muta, fördärva och förleda. Begreppsmässigt omfattas således den straffrättsliga terminologin av *givande och tagande av muta* av begreppet korruption.⁴⁵ Det som traditionellt sett har karaktäriserat korruption är att tjänstemän och förtroendevalda handlar i strid mot den offentliga etiken och på grund av privata hänsyn utnyttjar sin offentliga ställning. Det råder därmed en sammanblandning mellan tjänsteuppdraget och privata intressen.⁴⁶ Korruption kan vara ett medel för att otillbörligen påverka besluts- och handlingsprocesser i ett samhälle.⁴⁷ Inte endast formella beslut avses i definitionen utan alla beslut som omfattas av vederbörandes tjänste- eller uppdragsutövning avses. Vidare avser angreppet inte bara beslutet i sig utan beslutsprocessen i dess helhet, beslutsberedningen samt beslutsfattandet. Syftet med mutan är att mutgivaren indirekt eller direkt ges en fördel genom

---

⁴⁵ Leijonhufvud 1996/97, s. 943.

⁴⁶ Sjölin, Mats, *Vad är korruption? Om korruption och offentlig etik*, I Andersson, Bergh, Erlingsson, Sjölin (red.) 2010, s. 32f.

⁴⁷ Cars 2012, s. 17.

ett beslut som inte fattats i rättmätig ordning.⁴⁸ Då mottagaren genom mottagande av mutor missbrukar sin ställning och makt anses korruption även vara en form av maktmissbruk. Mutgivaren å andra sidan utmanar makten genom att manipulera den så att vederbörandes egna intressen gynnas.⁴⁹

Inte endast de fall då en utomstående försöker att påverka eller påverkar en beslutsprocess omfattas av korruption. Även tjänstemannens utnyttjande av allmänna medel för privat bruk, som till exempel nöjesresor, anses omfattas av begreppet korruption.⁵⁰ Denna definition används inte i framställningen. I studien används begreppet korruption som synonymt med korruptionsbrottslighet, givande och tagande av muta, inom den offentliga samt privata sektorn. Mutbrotten, vilka är ett tvåpartsförfarande, sägs utgöra korruptionens kärna. Brotten utgörs av att minst en part erbjuder en otillbörlig förmån, minst en part mottager denna samt att ömsesidig fördel föreligger.⁵¹ Vem av parterna som varit initiativtagare vid överlämningen är utan betydelse. Som tidigare framhållits, förutsätts att mottagaren handlar eller beslutar på annans vägnar. Givaren överlämnar den otillbörliga förmånen i syfte att skaffa sig själv eller annan en fördel. Förmånen kan även överlämnas efter en avslutad process som ett uttryck för tacksamhet. Förmånen ges då i syfte att i framtiden beredas motsvarande fördelar.⁵²

2.2.2 Verkningar av korrupta beteenden

Korruption orsakar skada då det kan rubba förtroendet för huvudmannen och dennes verksamhet. Korruption för med sig anspråk på nya mutor. Andra företagskunder, som i grunden är hederliga, känner sig tvungna att ge mutor då de vet med sig att andra aspekter än affärsmässiga vägs in vid beslutsfattandet. Mutan blir avgörande för någons rätt eller ställning i samhället då den påverkar beslutsfattaren. Vidare rubbas förtroendeförhållandet mellan huvudmannen och dennes underordnade. Vid korruption tar den underordnade nämligen hänsyn till utomståendes intressen och inte endast huvudmannens.⁵³ Korruption kan även snedvrída konkurrensförhållanden och det fria handelsutbytet, på så vis hotas marknadsekonomins funktion.⁵⁴ Då mutan är ett faktum är det inte längre kvalitet och pris som är avgörande vid konkurrens, varför den verkliga konkurrensen urholkas. Att den verkliga konkurrensen sätts ur spel påverkar i slutändan konsumenten då denne erhåller dyrare och sämre varor.⁵⁵

Korruption inom den offentliga sektorn leder till ett minskat förtroende för det allmänna och kan därmed utgöra ett hot mot det demokratiska samhället.

---

⁴⁸ SOU 1974:37, *Mut- och bestickningsansvaret*, s. 86.

⁴⁹ Brå 2007:21, s. 17f.

⁵⁰ Leijonhufvud 1996/97, s. 944.

⁵¹ Leijonhufvud 1996/97, s. 946.

⁵² Cars 2012, s. 19.

⁵³ Prop. 1998/99:32, *EU-bedrägeri och korruption*, s. 71.

⁵⁴ Cars 2012, s. 17.

⁵⁵ Cars, Thorsten, *Institutet mot mutor – kan man lagstifta fram god etik? I Vad ska man med moral till i näringslivet?* Stockholm: Ekerlids förlag. 1997, s. 31.

Minskat förtroende för det allmänna kan även påverka förtroendet mellan medborgarna.⁵⁶ Korrupktion är sammankopplat med socialt kapital. Kan den enskilda medborgaren inte lita på förtroendevalda och myndigheter i stort finns det risk för att vederbörande inte heller kan lita på sina medmänniskor. Om korrupktion slår rot i ett samhälle finns det risk för att beteendet sprids och accepteras i större utsträckning.⁵⁷

Korrupktion är i regel ett oönskat inslag i ett samhälle. Det kan dock finnas positiva verkningar av korrupktion, även om detta är undantaget. Då lagstiftningen utifrån ett ekonomiskt perspektiv bidrar till att marknaden inte fungerar proportionellt kan en muta bli ett sätt att kringgå bestämmelserna för att underlätta medborgarnas vardag. I detta hänseende kan korrupktion anses vara av positivt slag. Som exempel brukar nämnas då lagstiftaren införde förbud mot intrång i gatumiljön vid byggnadsarbete i staden New York. Till följd av detta förbud uppkom svårigheter att utföra byggnadsarbete och det uppstod en form av branschpraxis som gick ut på mutning av de poliser som var närvarande vid bygget. Denna praxis föranledde korrupta beteenden men hade dessa inte vidtagits hade det överhuvudtaget inte varit möjligt att utföra byggnadsarbeten i New York.⁵⁸

2.3 Förekomsten av korrupktion i Sverige

Enligt en internationell mätning genomförd av TI placerades Sverige på en fjärde plats bland världens minst korrupta länder. I topp hamnade Danmark följt av Nya Zeeland och Finland medan Somalia utsågs till världens mest korrumperade land.⁵⁹ En fjärdeplats är enligt min mening en indikation på att Sverige vid en internationell jämförelse är tämligen förskonat från korrupktionsproblematik. Detta talar likväl för att korrupktion existerar i alla samhällssystem, i diktaturer som demokratier, samt att korrupktion inte har någon koppling till ett lands ekonomiska samt politiska utveckling.

Det kan finnas anledning att ifrågasätta om det är möjligt att mäta omfattningen av korrupktion i ett land. Det bör poängteras att TI:s mätning baseras på indexet CPI. Detta index mäter inte den faktiska korrupktionen i ett land utan bygger på korrupktionsexperters uppfattning om förekomsten av korrupktion.⁶⁰ CPI har kritiserats då indexet bygger på just experters och inte på de som är en del av korrupta transaktioners uppfattning. Det kan tyckas att de som är en del av en korrupt verksamhet har bättre insyn än utomstående. Dock kan det ifrågasättas om dessa parter hade varit benägna att redogöra för sina erfarenheter.⁶¹ I regel har både givaren och tagaren ett intresse av att hemlighålla gärningen och därför är mutbrotten

---

⁵⁶ Cars 2012, s. 17.

⁵⁷ Bilaga A, svar till Fråga 2.

⁵⁸ Bilaga A, svar till Fråga 1.

⁵⁹ Transparency International, Corruption Perceptions Index 2014, s. 4f.

⁶⁰ Transparency International, Corruption Perceptions Index 2014, s. 3.

⁶¹ Teorell, Jan, *Att mäta korrupktion*, I Andersson, Bergh, Erlingsson, Sjölin (red.) 2010, s. 66.

svårupptäckta. Det kan därmed vara svårt att få fram tillförlitlig statistik om förekomsten av korruption.⁶²

Den typiska formen av korruption i Sverige är den så kallade åtalskorruptionen som sker då givaren önskar undgå konsekvenserna av ett begånget brott. Ett typexempel är då en bilist blivit stoppad av polis på grund av hastighetsöverträdelse och erbjuder den tjänstgörande polismannen en viss penningssumma för att undgå straffansvar. Ytterligare former av korrupta beteenden, som förekommer i såväl den offentliga som privata sektorn, är de fall då givaren ska sälja en vara eller en tjänst till mottagaren. I detta hänseende har mottagaren vanligtvis ett vinstintresse medan så inte behöver vara fallet för givaren. Detta då givaren i dessa fall ofta handlar för annans räkning, dennes huvudman.⁶³ Det är relevant att påpeka att korruption inte endast handlar om givande och tagande av varor. Den korruption som förekommer i Sverige är främst sammankopplat med tjänster och gentjänster. Korruptionen blir ett sätt att hantera de relationer som man har. Detta framkommer främst i förhållande till erbjudande av tjänsteställning. I dessa fall kan det vara svårt att kartlägga den faktiska korruptionen i ett samhälle och brottslig gärning är även svårare att bevisa.⁶⁴

2.4 Riskområden

Som ovan redogjorts för saknas möjlighet att mäta den verkliga omfattningen av korruption i ett samhälle. Det finns emellertid möjlighet att redogöra för de yrkesgrupper som löper större risk för korrupta beteenden. Inom företag är tjänstemän och de som antingen kan fatta ett beslut eller vidta åtgärder intressanta personer för otillbörliga erbjudanden. Dessa tjänstemän måste dock besitta en maktposition då besluten de fattar bör vara av sådan art att de har betydelse. Det är inte endast tjänstemän med maktpositioner som är intressanta objekt. Detta då ett otillbörligt erbjudande även kan syfta till att få tillgång till information från till exempel dataregister eller sådan information som slängts i papperskorgar.⁶⁵

På myndighetsnivå löper även tjänstemän som möter personer direkt, som Tullverket och Polisen, risk för otillbörliga erbjudanden. Då ingen överordnad eller kollega är närvarande vid dessa möten finns utrymme för korruptionsbrottslighet. Tjänstemän på Skatteverket möter inte alltid intressenter direkt men befinner sig ändå i en riskzon. Syftet med mutan är främst ekonomiskt då tjänstemän på Skatteverket har tillgång till granskningar som kan vara betydande för intressenters ekonomi.⁶⁶

---

⁶² Brå 2007:21, s. 20.

⁶³ Cars 2012, s. 23.

⁶⁴ Bilaga A, svar till fråga 3 och 4.

⁶⁵ Brå 2005:18, *Otillåten påverkan riktad mot myndighetspersoner. Från trakasserier, hot och våld till amorös infiltration*, s. 152f.

⁶⁶ Brå 2005:18, s. 153f.

2.5 Internationella åtaganden

Då inget land ensamt kan nå betydande resultat i kampen mot korruption är det viktigt att världens länder samarbetar. Det är enligt min mening betydande att internationellt enas om en gemensam definition av begreppet korruption samt att gränser för korrupta beteenden tydliggörs. Detta då tydliga spelregler är av vikt för att undvika att hamna i tveksamma situationer. De organisationer som främst har möjlighet att samordna arbetet mot korruption är FN, EU samt OECD.

2.5.1 FN

I oktober 2003 antogs FN:s konvention mot korruption, UNCAC, och Sverige kom att underteckna konventionen i december samma år. Cirka 140 länder är anslutna till konventionen, bland dem ett flertal EU-stater.⁶⁷ UNCAC har tre huvudsyften. För det första syftar konventionen till att främja och förstärka åtgärder för att effektivt förebygga och bekämpa korruption. För det andra ska konventionen underlätta ett internationellt samarbete på området. Det tredje huvudsyftet är att främja oklanderlig förvaltning av offentliga angelägenheter. Konventionen föreskriver åtgärder som konventionsstaterna ska vidta för att förebygga korrupta beteenden, inom såväl den offentliga som privata sektorn. Vidare ålägger UNCAC staterna att ha en effektiv korruptionslagstiftning samt att korrupta beteenden nationellt ska vara straffbara.⁶⁸ Det ska i detta sammanhang påpekas att konventionen inte definierar begreppet korruption, något som jag tidigare påpekat kan vara av betydelse vid förebyggande av korrupta beteenden. I konventionen anges dock handlingar som kan anses utgöra brottslig gärning i konventionens mening.⁶⁹

2.5.2 EU

EU:s medlemsstater slog vid det europeiska justitieministermötet år 1994 fast att korruption var ett allvarligt hot mot demokratiska samhällen. Europarådet fick då i uppgift att genom ett harmoniserat internationellt samarbete försöka avvärja detta hot. År 1999 kom två konventioner att antas, en straffrättslig samt en civilrättslig, och Sverige har tillträtt båda.⁷⁰ I enlighet med den straffrättsliga konventionen åläggs konventionsstaterna att straffbelägga korrupta gärningar inom den offentliga och privata sektorn.⁷¹ Dåvarande svensk rätt uppfyllde i huvudsak konventionens krav, dock utvidgades den personkrets som kunde åtalas för mutbrott och grovt

---

⁶⁷ Cars 2012, s. 174.

⁶⁸ Ds 2005:38, *Tillträde till Förenta nationernas konvention mot korruption*, s. 17-22 samt UNCAC, kap. 1-2.

⁶⁹ <http://www.transparency-se.org/Korruption.html>, under avsnitt Definitioner.

⁷⁰ Ds 2002:67, *Sveriges tillträde till europarådets straffrättsliga konvention om korruption*, M.M, s. 11f samt Prop. 2003/04:70, *Europarådets straffrättsliga konvention om korruption*, M.M, s. 8f.

⁷¹ Cars 2012, s. 175.

bestickningsbrott infördes.⁷² Den civilrättsliga konventionen bygger vidare på och kompletterar den straffrättsliga konventionen. I enlighet med den civilrättsliga konventionen ska konventionsstaterna tillse att de som lidit skada till följd av korrupta gärningar får möjlighet att erhålla skadestånd. Vidare ska den nationella lagstiftningen tillse att överenskommelser avseende muta ska anses ogiltiga.

Den som till ansvarig person eller myndighet rapporterar misstanke om givande och tagande av muta ska skyddas från obefogade sanktioner.⁷³ De som främst har möjlighet att upptäcka korruptionsbrottslighet är anställda inom den myndighet eller det företag som utsätts för mutbrott. Det kan för vederbörande dock kännas illojalt att slå larm om brottsliga gärningar på arbetsplatsen. I enlighet med svensk rätt återfinns inte någon särskild skyddslagstiftning för arbetstagare som slår larm om korrupta beteenden på arbetsplatsen. Detta har kritiserats av TI Sverige.⁷⁴ Anställda i den offentliga sektorn skyddas till viss del genom rättsregler från andra rättsområden. Motsvarande skydd existerar inte för arbetstagare i den privata sektorn. En utredning om en särskild skyddslagstiftning för de som slår larm om korrupta beteenden på arbetsplatsen har presenterats i SOU 2014:31 *Visselblåsare - Stärkt skydd för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden*. I utredningen föreslås en tydlig och lättillämpad skyddslagstiftning samt rätt till skadestånd vid sanktioner för arbetstagaren.⁷⁵

I den straffrättsliga konventionen föreskrivs inte en tydlig definition av korruptionsbegreppet. I den civilrättsliga konventionen anges beträffande korruption följande:

[...] avses med korruption begäran, erbjudande, lämnande eller mottagande, direkt eller indirekt, av muta eller annan otillbörlig förmån eller förespeglning om sådan förmån som får till följd att den som tar emot mutan, den otillbörliga förmånen eller förespeglningen om sådan förmån inte utför en uppgift på rätt sätt eller uppträder så som det förutsätts.⁷⁶

2.5.3 OECD

OECD:s 34 medlemsländer, däribland Sverige, svarar för cirka 70 % av världshandeln och cirka 90 % av utländska direktinvesteringar. Organisationen antog år 1997 en konvention i syfte att bekämpa korruption i internationella affärsrelationer.⁷⁷ Bekämpandet ska främst ske genom rättslig tillnärmning och konventionen föreskriver att korrupta beteenden till utländska offentliga tjänstemän ska straffbeläggas. Konventionen är således

⁷² Ds 2002:67, s. 22ff samt Prop. 2003/04:70, s. 13f.

⁷³ Cars 2012, s. 175f.

⁷⁴ Transparency International Sverige, *Synpunkter på betänkandet Stärkt skydd för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden (SOU 2014:31)*, s. 1f.

⁷⁵ SOU 2014:31, s. 21-29.

⁷⁶ Civilrättslig konvention om korruption (ETS 174), artikel 2.

⁷⁷ Cars 2012, s. 174.

begränsad till givande av muta till utländska tjänstemän och Sverige har sedermera kriminaliserat sådana gärningar.⁷⁸ Inte heller i denna konvention återfinns en tydlig definition av korruptionsbegreppet.

2.6 Problematisering utifrån modellfallet

I framställningens modellfall, som inledningsvis presenterades, var frågan om överlämningen av en vinkyl till den offentliga försvararen från dennes vän föll inom ramen för straffansvar.⁷⁹ Givmildhet är något som sällan anses vara negativt. Det finns dock risk för att illojal användning av detta negativt påverkar ett samhälle i stort. Då den offentliga försvararen i studiens modellfall mottager en vinkyl kan denne anses ha utnyttjat sin ställning för privat vinning, ett beteende som kännetecknar korruption. Den illojala användningen av givmildhet kan närmare bestämt gå hand i hand med korruption. Transaktionen mellan parterna kan även i framtiden ge upphov till korrupta beteenden då korruption förorsakar korruption. När en offentlig försvarare mottager mutor finns risk för att dennes övriga klienter även känner sig tvungna att lämna mutor. Detta då de vet med sig att den offentliga försvararen inte annars skulle ta sig an deras fall. Detta försätter samhällets medborgare i en sits där de inte längre kan lita på sina medmänniskor, där tanken är att om en klient är villig att muta är förmodligen alla det. Således är det av betydelse att lagföringen av dessa beteenden fungerar effektivt och att dessa beteenden därmed motverkas.

Det är relevant att det finns en tydlig definition av korruption och att det råder konsensus avseende vilka beteenden som kännetecknar korruption. Detta är dock inte för handen på rättsområdet och jag ställer mig frågande till om detta inte leder till att världens länder kan ha svårt att lagstifta om korruption. Detta kan vara orsaken till de opreciserade korruptionsbestämmelserna som finns i Sverige, vidare om detta nedan.⁸⁰

---

⁷⁸ Prop. 1998/99:32, s. 41f. samt s. 56f.

⁷⁹ Se avsnitt 1.2 Typfall vid givande och tagande av muta.

⁸⁰ Se kapitel 4 Gällande rätt.

3 Korruptionsbestämmelserna – en historisk tillbakablick och något om den senaste lagändringen

3.1 Bakgrund

Detta kapitel fokuserar på en historisk tillbakablick varvid det redogörs för korruptionsbestämmelsernas ursprung. Att ge en fullständig tillbakablick är alltför omfattande och är inte av betydelse i förhållande till framställningens syfte. Vidare ges en beskrivning av den reformerade mutbrottslagstiftningen samt lagstiftarens intentioner med de nuvarande mutbrottsbestämmelserna.

3.2 En kort historik

Ambitionen att med hjälp av straffrättsliga verktyg förhindra korruptionsbrottlighet i den offentliga sektorn har länge funnits i Sverige. Redan under medeltiden föreskrevs straffansvar för domare som tog emot mutor. Enligt 1734 års lag gällde straffansvaret endast domare och landshövdingar medan mutansvaret utsträcktes till alla ämbetsmän i 1864 års strafflag.⁸¹ Det dröjde dock till år 1919 innan givande av muta blev straffbart och samma år infördes ett begränsat straffansvar för givande och tagande av muta i den privata sektorn. År 1976 utvidgades mutansvaret inom den offentliga sektorn och år 1978 blev mutbrottsbestämmelserna tillämpliga för alla arbetstagare, såväl inom den offentliga som privata sektorn. Bestämmelserna blev generellt utformade men de tillämpades vanligtvis strängare av rättstillämparna då muttagaren var arbets- eller uppdragstagare i den offentliga sektorn. Besticksningsbrottet, nuvarande givande av muta, placerades i 17 kap. BrB avseende brott mot allmän verksamhet medan mutbrottet, nuvarande tagande av muta, placerades i 20 kap. BrB gällande tjänstefel.⁸² Ändringar av korruptionsbestämmelserna vidtogs främst när Sverige tillträdde de internationella konventionerna och personkretsen kom framför allt att utvidgas.⁸³ Slutligen kom bestämmelserna beträffande brotten givande och tagande av muta genom 2012 års lagändring att omskrivas och förflyttas till trolöshetsbrotten i 10 kap. BrB. En redogörelse för lagändringen ges nedan.

---

⁸¹ Holmqvist, Lena, Leijonhufvud, Madeleine, Träskman, Per Ole, Wennberg, Suzanne, *Brottsbalken – En kommentar Del I (1-12 kap.)*, Stockholm: Nordstedts Juridik AB. 2013, kommentar till 10 kap. 5 a § BrB, s. 2.

⁸² Cars 2012, s. 21f.

⁸³ Holmqvist, Leijonhufvud, Träskman, Wennberg 2013, kommentar till 10 kap. 5 a § BrB, s. 3.

3.3 En reformerad mutbrottslagstiftning

Som tidigare redogjorts för tillsatte regeringen år 2009 en särskild utredare vars uppgift var att se över dåvarande straffrättsliga reglering beträffande korruptionsbrotten.⁸⁴ Arbetet med lagreformen påbörjades främst då bestämmelserna hade kritiserats av bland annat Wennberg.⁸⁵ Det är av betydelse att en straffrättslig reglering är tydlig för att den ska verka preventivt. Kritiker menade att bestämmelserna var oklara då det inte gick att utläsa vilka gärningar som var straffbara. Rekvisitet *otillbörlig förmån* kom att kritiseras för sin otydlighet och det framhölls att varken lagen eller förarbeten innehöll tillräcklig vägledning för gränsdragningen mellan en muta och en godtagbar förmån. Vidare menade kritiker att skyddsintressena med kriminaliseringen var olika beroende på i vilken sektor gärningen begicks. Således borde alltför generellt utformade bestämmelser undvikas.⁸⁶

Utredarens uppdrag var främst att åstadkomma en modernare, mer ändamålsenlig och lättillgänglig reglering med tydliga kriterier för straffansvar. Vidare fick utredaren i uppgift att tillsammans med en expertgrupp inom näringslivet ta fram ett förslag till en kod för beslutspåverkan.⁸⁷ Regeringen påpekade att det fanns förståelse för att begreppet otillbörlig förmån ledde till att det straffbara området inte gick att utläsa direkt ur lagtexten. Begreppet skulle tolkas i ljuset av rådande tids uppfattning om vad som är att anse som otillbörligt. Precisering av begreppet var därför knappast möjlig och tolkning av begreppet skulle göras i rättspraxis. Utredaren fick emellertid i uppdrag att undersöka om otillbörlighetsbegreppet på något vis kunde förtydligas. Förtydligande genom beaktansvärda omständigheter skulle inte göras i lagen utan i koden för beslutspåverkan i näringslivet.⁸⁸ Det är enligt min mening förvånansvärt att regeringen redan vid uppdragsgivandet valde att begränsa utredarens utredningsmöjlighet gällande otillbörlighetsrekvisitet. För det fall att denna begränsning inte hade gjorts hade utredaren möjligen funnit att det utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv var väsentligt att förtydliga lagstiftningen.

Utredningen resulterade i ett betänkande och våren 2012 presenterade regeringen en reformerad mutbrottslagstiftning.⁸⁹ Lagändringarna trädde i kraft den 1 juli 2012 och gärningar begångna efter detta datum ska bedömas i enlighet med den reformerade mutbrottslagstiftningen.⁹⁰ De nu gällande bestämmelserna beträffande givande och tagande av muta flyttades från en placering i skilda kapitel i BrB till 10 kap. BrB. Syftet med ändringarna var inte att upphäva motiven till de tidigare bestämmelserna avseende mut- och bestickningsbrotten eller den rättspraxis som utvecklats till bestämmelserna.

⁸⁴ Se avsnitt 1.1 Bakgrund och problematisering.

⁸⁵ Wennberg 2008/2009, s. 487.

⁸⁶ Dir. 2009:15, *En modernare mutbrottslagstiftning och en kod för beslutspåverkan inom näringslivet*, s. 2f.

⁸⁷ Dir. 2009:15, s. 1.

⁸⁸ Dir. 2009:15, s. 6f.

⁸⁹ SOU 2010: 38 samt Prop. 2011/12:79.

⁹⁰ Holmquist 2013, s. 178.

Dessa ska ses som hjälpmedel vid tillämpning av de nya bestämmelserna, de bör dock tolkas i ljuset av den samhällsutveckling som skett.⁹¹

Som tidigare redogjorts för kan skadeverkningarna på ett samhälle till följd av korrupta beteenden vara av olika slag. Korruption kan bland annat rubba förtroendet för huvudmannens verksamhet och förtroendeförhållandet mellan huvudmannen och dennes underordnade.⁹² Likaså finns det flera skyddsintressen som ligger till grund för regleringen av givande och tagande av muta. Då målet med mutan är att angripa beslutsprocessen i dess helhet är en korrekt myndighetsutövning och beslutsfattning det primära skyddsobjektet för lagstiftningen. Även huvudmannens anseende är skyddsvärt då korruption kan skada detta.⁹³ Placeringen av brottsbestämmelserna genom 2012 års lagändring kan vara diskutabel, särskilt med hänsyn till vidden av de intressen som bestämmelserna avser att skydda. Placeringen i 10 kap. BrB, om förskingring och annan trolöshet, kan tala för att bestämmelsernas skyddsobjekt är lojalitetsplikten mellan huvudmannen och dennes underordnade. Det kan ifrågasättas vem bestämmelserna i realiteten avser att skydda, samhället i stort eller huvudmannen.⁹⁴ I förarbeten till lagstiftningen föreskrivs emellertid att denna placering inte ska uppfattas på så vis att det väsentliga skyddsobjektet med kriminaliseringen är det sistnämnda förtroendeförhållandet. Det är korruptionens allmänt skadliga inverkan på ett samhälle som är det viktigaste skyddsintresset och som ligger till grund för regleringen på området.⁹⁵ Sålunda saknades skäl att frångå en generell mutbrottslagstiftning och den reformerade lagstiftningen avser brottslighet inom både den offentliga och privata sektorn.⁹⁶

Ett av syftena med den reformerade mutbrottslagstiftningen var att förtydliga korruptionsbestämmelserna. Som ovan nämnts kritiserades otillbörlighetsbegreppet då det ansågs vara svårtolkat. Intresset av en flexibel reglering och förutsebarhet avseende en straffbar gärning vägdes under lagreformsarbetet mot varandra. Regeringen fann att otillbörlighetsbegreppet alltjämt skulle gälla samt att det inte var möjligt att i lag precisera omständigheter som särskilt skulle beaktas vid rättskipningen. Detta då otillbörligheten med förmånen ska bestämmas på basis av en samlad bedömning av alla omständigheter i det enskilda fallet. Följaktligen är det av vikt att begreppet konkretiseras med andra hjälpmedel, såsom lagens förarbeten samt praxis. Regeringen hänvisade även till Näringslivskoden som lades fram i samband med utredningen.⁹⁷ Vad som i detta hänseende är beaktansvärt enligt min mening är att förarbeten inte klargör kodens ställning i förhållande till lagstiftningen. De reformerade mutbrottsbestämmelserna hänvisar inte heller till denna kod.

---

⁹¹ Prop. 2011/12:79, s. 42.

⁹² Se avsnitt 2.2.2 Verknningar av korrupta beteenden.

⁹³ Prop. 2011/12:79, s. 19f.

⁹⁴ Bilaga A, svar till fråga 8.

⁹⁵ Prop. 2011/12:79, s. 23.

⁹⁶ Prop. 2011/12:79, s. 20f.

⁹⁷ Prop. 2011/12:79, s. 21.

Näringslivskodens rättskällevärde är därmed otydlig och koden kan följaktligen endast anses vara ett bland flera hjälpmedel vid en otilbörlighetsbedömning.

4 Gällande rätt

4.1 Bakgrund

För att förhindra korruption är bestämmelser som kriminaliserar givande och tagande av muta av särskild betydelse.⁹⁸ I följande kapitel redogörs för gällande svensk lagstiftning beträffande givande samt tagande av muta, av normalgraden samt grovt brott. Bestämmelserna utgör i huvudsak varandras spegelbilder, därmed behandlas de objektiva rekvisiten som stadgas i bestämmelserna till viss del tillsammans. Framställningen fokuserar särskilt på rekvisiten *otillbörlig förmån* samt *tjänstesamband*. Vidare redogörs för näringslivskoden, som fungerar som ett hjälpmedel inom näringslivet.

Gemensamt för brotten givande och tagande av muta är att båda är uppsåtsbrott. För straffansvar förutsätts det emellertid inte att syftet med mutan är att faktiskt påverka mottagaren, tillräckligt är att det föreligger en fara för påverkan. Brotten anses med andra ord vara farebrott. Vid en uppsåtsbedömning är gärningsmannens egen uppfattning om vad som anses tillbörligt eller inte utan relevans. Uppsåtet knyts till de faktiska samt rättsliga omständigheterna i det enskilda fallet.⁹⁹

Detta kapitel ska för läsaren ligga till grund för förståelse av rådande rätt på området samt de tolkningar av bestämmelserna som är beaktansvärda vid rättskipningen.

4.1.1 Givande av muta

Genom lagändringen år 2012 flyttades bestickningsbrottet från 17 kap. 7 § BrB till 10 kap. 5 b § BrB och fick benämningen givande av muta.

I bestämmelsen föreskrivs att:

Den som lämnar, utlovar eller erbjuder en otillbörlig förmån i fall som avses i 5 a § döms för *givande av muta* till böter eller fängelse i högst två år.¹⁰⁰

Den straffbelagda gärningen avser ett aktivt handlande där gärningsmannen ger, utlovar eller erbjuder en *otillbörlig förmån*¹⁰¹ till den personkrets som följer av 10 kap. 5 a § BrB, tagande av muta. Omständigheter som är beaktansvärda vid ådömande av straffansvar ska eftersökas i bestämmelsen avseende tagande av muta.¹⁰² Till brottet givande av muta föreskrivs inte

---

⁹⁸ Cars 2012, s. 17.

⁹⁹ Holmqvist, Leijonhufvud, Träskman, Wennberg 2013, kommentar till 10 kap. 5 a § BrB, s. 14 samt kommentar till 10 kap. 5 b § BrB, s. 5.

¹⁰⁰ 10 kap. 5 b § BrB.

¹⁰¹ Utförlig redogörelse avseende otillbörlig förmån ges under avsnitt 4.1.2.2 Förmånens beskaffenhet och otillbörlighet.

¹⁰² Prop. 2011/12:79, s. 46.

något specialsubjekt, vilket innebär att vem som helst kan göra sig skyldig till brottet. Det är i detta hänseende av relevans att åter poängtera att en huvudman eller arbetstagare inte kan ådömas ansvar för internt givande av muta.¹⁰³ Straffansvar inträder vid ett tidigt stadium. Redan utlovande eller erbjudande av en otillbörlig förmån anses som ett fullbordat brott och för fullbordat brott krävs inte att mottagaren accepterat mutan. Vidare kan straffansvar ådömas även i de fall då givaren inte fullföljer sitt löfte. Svea hovrätt ådömde i mål *B 2663-13* en häktad person för givande av muta då vederbörande erbjöd en kriminalvårdare 50 000 kronor för att vidarebefordra ett brev trots att vårdaren inte godtagit mutan. I mål *DB 131/1986* dömdes en bilförare för bestickning av Svea hovrätt. Bilföraren hade erbjudit en polisman 5 000 kronor för att denne skulle bortse från utfärdad polisrapport. Den tilltalade bestred ansvar då han var av meningen att han i realiteten inte haft ekonomisk möjlighet att utge 5 000 kronor. HovR menade dock att bilförarens faktiska möjlighet att erlægga beloppet var utan betydelse. Då erbjudandet var för polisen allvarligt menat ådömdes bilföraren straffansvar.

Vidare kan givande av muta även föreligga i de fall då förmånen lämnas till annan än arbets- eller uppdragstagaren. Det måste dock föreligga en reell koppling mellan den som fysiskt mottagit förmånen och arbets- eller uppdragstagaren.¹⁰⁴

För att straffansvar ska föreligga krävs att den otillbörliga förmånen är given, utlovad eller erbjuden för utövningen av mottagarens tjänst eller uppdrag, ett *tjänstesamband*¹⁰⁵ ska därmed finnas. Tiden för givandet av mutan är dock inte av betydelse. Straffansvar kan ådömas även om mutan är given innan, under eller efter att mottagaren fått sin arbets- eller uppdragsställning.¹⁰⁶

4.1.2 Tagande av muta

Bestämmelsen avseende tagande av muta, 10 kap. 5 a § BrB, motsvarar till viss del den tidigare mutbrottsbestämmelsen i 20 kap. 2 § BrB. Den tidigare bestämmelsen avsåg utöver alla arbetstagare endast vissa uppräknade typer av uppdragstagare. Lagändringen föranledde en utvidgad personkrets vilka kan ådömas ansvar för brott och är numera generellt tillämplig på alla arbets- och uppdragstagare.¹⁰⁷

---

¹⁰³ Holmqvist, Leijonhufvud, Träskman, Wennberg 2013, kommentar till 10 kap. 5 b § BrB, s. 3.

¹⁰⁴ Prop. 1998/99:32, s. 92f.

¹⁰⁵ Utförlig redovisning beträffande tjänstesamband ges under avsnitt 4.1.2.3 Tjänstesamband.

¹⁰⁶ Holmqvist, Leijonhufvud, Träskman, Wennberg 2013, kommentar till 10 kap. 5 b § BrB, s. 3.

¹⁰⁷ Cars 2012, s. 27.

I bestämmelsen avseende tagande av muta föreskrivs att:

Den som är arbetstagare eller utövar uppdrag och tar emot, godtar ett löfte om eller begär en otillbörlig förmån för utövningen av anställningen eller uppdraget döms för *tagande av muta* till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller den som är deltagare eller funktionär i en tävling som är föremål för allmänt anordnad vadhållning och det är fråga om en otillbörlig förmån för hans eller hennes fullgörande av uppgifter vid tävlingen.

Första stycket gäller även om gärningen har begåtts innan gärningsmannen fått en sådan ställning som avses där eller efter det att den upphört.

För tagande av muta enligt första och andra styckena döms också den som tar emot, godtar ett löfte om eller begär förmånen för någon annan än sig själv.¹⁰⁸

Den straffbara gärningen består i att gärningsmannen under angivna förutsättningar tar emot, godtar ett löfte om eller begär en *otillbörlig förmån*. Som tidigare nämnts är brotten givande och tagande av muta spegelbilder av varandra, för brottet tagande av muta blir straffansvar likaså aktuellt utan att en förmån faktiskt utlovats eller givits.¹⁰⁹ Begäran om en otillbörlig förmån föreligger i de fall då mottagaren tar initiativ till gärningen. Begäran måste antingen muntligen eller skriftligen kommit motparten till känna. Även om det inte ställs krav på att givaren ska godta begäran måste viljeförklaringen vara allvarligt menad.¹¹⁰ Med godtagande av ett löfte om en otillbörlig förmån åsyftas de fall då parterna är överens om att en förmån ska ges. Det är utan betydelse om någon av parterna i realiteten inte är villig att fullfölja överenskommelsen. Ett godtagande av ett löfte kan även ske genom konkludent handlade, underlåtenhet att omedelbart avböja ett löfte kan betraktas som ett godtagande av ett löfte om en förmån. Vidare är det utan betydelse vem av parterna som varit initiativtagare till gärningen.¹¹¹

I de fall då gärningsmannen tar emot en muta anses det inte tillräckligt att förmånen har kommit vederbörande till handa. Det ställs krav på att mottagaren haft kännedom om att den kommit denne till handa samt att vederbörande har gett uttryck för sin vilja att behålla förmånen. Den som mottager ett paket utan vetskap om dess innehåll anses inte ha godtagit mutan förrän personen undersökt paketet. För att undgå straffansvar förutsätts emellertid att mottagaren utan dröjsmål återlämnar mutan till givaren eller överlämnar den till sin huvudman. I detta fall undanröjer mottagaren risken att agera illojalt mot sin huvudman. Tillräckligt är inte att mottagaren hävdar att denne inte har vetskap om vem som är givare och

---

¹⁰⁸ 10 kap. 5 a § BrB.

¹⁰⁹ Se avsnitt 4.1 Bakgrund.

¹¹⁰ Friberg, Sandra, Brottsbalk (1962:700) 10 kap. 5 a §, avsnitt, 2.2 Ta emot, godta ett löfte om eller begära, Lexino, 2014-04-02.

¹¹¹ NJA 1985 s. 477.

därmed inte kan återlämna förmånen. Mottagaren ska vidta rimliga försök att spåra avsändaren och under denna tid underlåta att tillgodogöra sig förmånen.¹¹² Då mottagaren är arbets- eller uppdragstagare i den offentliga sektorn och dennes huvudman är allmänheten kan straffansvar undgås då enklare förmåner mottagits genom att dessa läggs ut på allmänna platser. Förmånen anses då inte ställd till viss person utan mottagen för arbetsplatsens räkning.¹¹³ Södra Roslags tingsrätt dömde i mål *B 3202-04* en vårdgivare för mutbrott då vederbörande mottagit 5 000 kronor av en vårdtagare. Vårdgivaren hade under en tid förvarat pengarna hemma hos sig utan att tillgodogöra sig dem. Efter att vårdgivaren polisanmälades överlämnade hon pengarna till sin huvudman. Tingsrätten menade att vårdgivaren hade förfogat över pengarna under längre tid vilket ledde till att hon ansågs ha mottagit dem.

Nedan studeras och analyseras de objektiva rekvisiten i brottsbestämmelsen. De omständigheter som är beaktansvärda vid ådömande av straffansvar är i huvudsak samma för brotten givande samt tagande av muta.

4.1.2.1 Personkrets och gärningsmän

Bestämmelsen beträffande tagande av muta föreskriver att mottagaren kan vara en arbets- eller uppdragstagare, såväl inom den offentliga som privata sektorn. Likaså gäller för utländska arbets- och uppdragstagare i Sverige. Det ställs inga krav på att gärningsmannens arbets- eller uppdragsuppgifter ska vara av samhällsviktig karaktär. Bestämmelsen kopplas samman till det civilrättsliga arbetstagarbegreppet och hänsyn tas inte till anställningens form eller tid. Uppdragsutövningen kan grunda sig på till exempel avtal, val, förordnande eller plikt.¹¹⁴ Som tidigare redogjorts för krävs endast att det föreligger ett förtroendeförhållande mellan mottagaren och dennes huvudman.¹¹⁵ Arbetsgivaren kan således vara en juridisk eller fysisk person. Vidare behöver det inte vara fråga om anställning inom en näringsverksamhet, även betjänter, hembiträden och barnflickor underkastas mutansvar.¹¹⁶ Det är i detta hänseende viktigt att ha i beaktande att huvudmannens samtycke inom den privata sfären kan utesluta ansvar samt att internt givande och tagande av förmåner inte omfattas av straffbestämmelserna.

Den som är deltagare eller funktionär i en tävling som är föremål för allmänt anordnad vadhållning kan även ådömas straffansvar för tagande av muta. Denna del av bestämmelsens första stycke är endast tillämpningsbart i de fall då det inte föreligger ett förtroendeförhållande mellan en huvudman och en deltagare eller funktionär. Om det föreligger ett lojalitetsförhållande omfattas mottagaren i stället av paragrafens förstnämnda personkrets.¹¹⁷

---

¹¹² Cars 2012, 54ff.

¹¹³ Brå 2009:13, *Otillåten påverkan mot åklagare och domare*, s. 27.

¹¹⁴ Prop. 2011/12:79, s. 43.

¹¹⁵ Se avsnitt 1.2 Typfall vid givande och tagande av muta.

¹¹⁶ Prop. 2011/12:79, s. 43.

¹¹⁷ Cars 2012, s. 37 samt 10 kap. 5 a § 1 st. 2 men. BrB.

I 10 kap. 5 a § 2 st. BrB föreskrivs att straffansvar för tagande av muta kan ådömas även i de fall då gärningen begåtts innan, under eller efter att mottagaren tillträtt sin anställning eller åtagit sitt uppdrag. Då gärningen begåtts före tillträdet eller åtagandet är en förutsättning att mottagaren i framtiden faktiskt *erbjuds* sysslan. Det förutsätts dock inte att vederbörande tillträder anställningen eller åtar sig uppdraget.¹¹⁸ En belöning som ges i efterhand ryms även inom ramen för mutansvar då det annars skulle råda misstankar om att någon låtit sig påverkas av tanken av en kommande belöning.¹¹⁹ Straffansvar vid belöningar i efterhand kan undgås på grund av att förmånen inte anses otillbörlig eller då det inte föreligger ett tjänstesamband, se mer avseende detta nedan i framställningen.¹²⁰

I enlighet med bestämmelsens tredje stycke förutsätts inte att gärningsmannen faktiskt tar emot, godtar löfte om eller begär förmånen för egen räkning, tillräckligt är att förmånen är avsedd att tillfalla annan. Någon annan kan vara gärningsmannens familj, nära släkting eller en organisation till vilken denne har koppling till. Följaktligen är det vid mottagandet av en förmån även tillräckligt att förmånen mottages av annan än gärningsmannen. Kännedom om överlämnande samt godkännande av transaktionen är tillräckligt för att straffansvar ska inträda.¹²¹

4.1.2.2 Förmånens beskaffenhet och otillbörlighet

Föremålet för transaktionen som omfattas av givande och tagande av muta ska vara en förmån, det vill säga en form av belöning. Rent objektivt kan förmånen vara av materiellt slag och ha ett ekonomiskt värde. Förmåner kan även vara av immateriell typ, som till exempel utfärdande av intyg och omdömen. Vidare omfattas dolda förmåner av straffbestämmelserna. På så vis anses givande av en välbetald anställning, oskäligt höga arvoden, prisnedsatta varor eller ordensutmärkelse som en muta.¹²² Det är av vikt att i detta hänseende förtydliga att förmånen inte behöver ha ett ekonomiskt värde för mottagaren. Svea hovrätt dömde i mål *DB 66/1990* en bilförare för bestickning då vederbörande vid ett alkoholutandningsprov erbjudit polismannen sexuella tjänster om denne lät kvinnan åka vidare.

Av 10 kap. 5 a och 10 kap. 5 b §§ BrB framgår att otillbörlighet ska vara kopplad till förmånen. I utredningen till den reformerade mutbrottslagstiftningen föreslogs att otillbörligheten skulle knytas till påverkan på mottagarens sätt att utföra sin anställning eller sitt uppdrag. En förmån skulle anses vara otillbörlig i de fall då den påverkade mottagaren och inte vara kopplad till förmånens beskaffenhet. Fokus vid rättstillämpningen skulle således vara effekten av förmånen.¹²³ Regeringen ansåg emellertid inte att det var lämpligt att knyta otillbörligheten till

¹¹⁸ SOU 1974:37, s. 137.

¹¹⁹ Holmqvist, Leijonhufvud, Träskman, Wennberg 2013, kommentar till 10 kap. 5 a § BrB, s. 5.

¹²⁰ Se avsnitt 4.1.2.2 Förmånens beskaffenhet och otillbörlighet samt 4.1.2.3 Tjänstesamband.

¹²¹ Prop. 2011:12/79, s. 45f.

¹²² Prop. 2011:12:79, s. 14.

¹²³ SOU 2010:38, s. 157.

effekten. Detta då det straffvärda inte endast avser en möjlig tjänstepåverkan utan dessutom i angreppet på tjänstens integritet. Det är därmed förmånens otillbörlighet som ska ligga till grund för straffansvar.¹²⁴ Som tidigare redogjorts för går det inte av lagtexten att utläsa vilka förmåner som kan anses otillbörliga eller vilka omständigheter som ska beaktas vid en rättstillämpning. Gränsen mellan en tillbörlig och otillbörlig förmån är således vag.¹²⁵ Jag är av uppfattningen att varken utredningsförslaget eller regeringens valda modell tydliggör gränsen mellan tillbörliga och otillbörliga förmåner. Utredarens förslag kan leda till en alltför individualiserad bedömning vid rättskipningen då det är den faktiska påverkan på mottagaren som ska bedömas. Följaktligen blir mottagarens personliga omständigheter beaktansvärda vid en påverkansbedömning. Detta kan enligt min mening resultera i en alltför tvetydig rättstillämpning där medborgarnas likhet inför lagen kan försvagas. Gällande rätt definierar dock inte begreppet otillbörlig och den otydliga lagtexten försätter förutsebarheten och rättssäkerheten på spel.

Otillbörlighetsbedömningen ska ske med beaktande av alla omständigheter i det enskilda fallet. Kännetecknande för otillbörlighet är varje uppgörelse som rent objektivt kan tänkas påverka utförandet av uppgifter. En belöning given för hur uppgifter har utförts är även otillbörliga.¹²⁶ Sålunda förutsätts inte att mottagaren verkligen har påverkats och risk för påverkan är tillräckligt.¹²⁷ Förmåner som inte är inriktade på pliktstridande handlingar faller utanför ramen för otillbörliga förmåner. Som exempel anses reklam- och representationsförmåner med legitima syften vara tillbörliga. I detta hänseende är det inte fråga om beteendepåverkan utan om attitydpåverkan, vilket faller utanför ramen för det straffbara området.¹²⁸ I de fall där det är uppenbart att mottagaren handlat pliktstridigt blir även förmånens otillbörlighet mer uppenbar. I mer tveksamma fall kan otillbörlighetsbedömningen grundas på bland annat huvudmannens samtycke, förmånens ekonomiska värde samt tjänstens eller uppdragets beskaffenhet.¹²⁹

4.1.2.2.1 Huvudmannens samtycke

En omständighet som vid rättskipningen ska beaktas är huruvida en förmån tas emot med huvudmannens samtycke. Endast omständigheten att huvudmannen känner till förmånen leder inte till tillbörlighet och ansvarsbefrielse. Detta då korruptionsbestämmelserna även syftar till att skydda den fria konkurrensen och allmänheten från korrupta beteenden.¹³⁰ Då mottagaren är en arbets- eller uppdragstagare inom den offentliga sektorn återfinns ingen enskild huvudman som kan ge sitt samtycke med

---

¹²⁴ Prop. 2011/12:79, s. 27.

¹²⁵ Se avsnitt 3.3 En reformerad mutbrottslagstiftning.

¹²⁶ Prop. 2011/12:79, s. 44.

¹²⁷ Göta hovrätt, mål B 658-09.

¹²⁸ Holmqvist, Leijonhufvud, Träskman, Wennberg 2013, kommentar till 10 kap. 5 a § BrB, s. 9.

¹²⁹ SOU 2010:38, s. 15 samt prop. 2011/12:79, s. 44.

¹³⁰ Prop. 1975/76:176, *Om ändring i brottsbalken M.M.*, s. 37.

befriande verkan. Följaktligen kan ett samtycke inom den offentliga sektorn inte anses ansvarsbefriande men kan vid straffmätningen beaktas som en förmildrande omständighet.¹³¹

I enlighet med 10 kap. 10 § 3 st. BrB får åtal vid normalgraden av korruptionsbrott endast väckas av åklagare då åtal är påkallat från allmän synpunkt. Då åtal inte är påkallat från allmän synpunkt är åklagaren inte bunden av målsägandens önskan att väcka åtal. Lagstiftaren anger dock inte i bestämmelsen när åtal anses påkallat från allmän synpunkt och överlåter avgörandet till åklagaren. Då brott begås inom den privata sektorn föreligger svårighet att avgöra om brottet är av sådan karaktär att åtal bör väckas. Mot åtal talar en sådan omständighet som samtycke från huvudmannen då denne i dessa fall saknar anledning att ange brott.¹³² Det är emellertid viktigt att komma ihåg att skyddssyftet med kriminaliseringen inte endast avser lojalitetsförhållandet mellan huvudmannen och dennes underordnade. För de fall att förmånen är till skada för tredje man, huvudmannens konkurrenser, kan det från allmän synpunkt finnas skäl att väcka åtal. Således leder huvudmannens samtycke i den privata sektorn inte per automatik till att lagföring underläts.¹³³ Beträffande samtycke från huvudmannen i den privata sektorn och inom större företag kan även andra svårigheter tänkas uppkomma. En fråga som uppstår är; på vilken beslutsnivå ska ett samtycke finnas för att det ska beaktas vid otillbörlighetsbedömningen?¹³⁴ Något som varken går att utläsa ur lagtexten eller dess förarbeten.

4.1.2.2 Förmånens värde

Varken i korruptionsbestämmelserna eller i dess förarbeten föreskrivs några beloppsgränser som ska beaktas vid otillbörlighetsbedömningen. Förmåner av obetydligt värde anses sällan vara av den beskaffenhet att de kan påverka mottagarens tjänsteutövning. Då mottagaren tar emot, godtar ett löfte om eller begär förmåner som innebär en klar förmögenhetsökning för vederbörande anses transaktionen otillbörlig.¹³⁵ Jag finner det oerhört intressant att lagstiftaren valt att påpeka att en eventuell förmögenhetsökning ska beaktas vid rättstillämpningen. Detta främst då mottagarens ekonomiska förhållanden blir att bedöma vid rättskipningen. Utmärkande för rättssäkerheten är att medborgarna ska behandlas lika inför lagen. Medborgarnas ekonomiska situation ska därför inte vara avgörande vid frågan om straffansvar.

I de fall då förmånen är av mindre ekonomiskt värde men erhålls vid upprepade tillfällen kan det faktum att det är fråga om ett upprepat handlade

---

¹³¹ RH 1988:100. Se även NJA 1981 s. 1174, där HD konstaterade att en huvudmans vetskap om transaktionen inte per automatik ansågs ansvarsbefriande men att det var en omständighet som skulle beaktas vid otillbörlighetsbedömningen.

¹³² Cars 2012, s. 134f.

¹³³ SOU 1974:37, s. 117.

¹³⁴ SOU 2010:38, s. 51.

¹³⁵ Prop. 2011/12:79, s. 44.

leda till att förmånen anses otillbörlig.¹³⁶ När otillbörligheten sätts i förhållande till förmånens ekonomiska värde är det värdet för mottagaren som ska beaktas. Det förutsätts därmed inte att förmånen ska ha kostat givaren något. Att låta mottagaren använda givarens rabatt hos ett annat företag omfattas även av det straffbara området.¹³⁷ Mottagarens egen uppfattning avseende förmånens värde kan vid en rättsbedömning ha viss betydelse. Då mottagaren tror att förmånen saknar ett betydligt värde kan det vara problematiskt att fastslå att ett direkt uppsåt är för handen. Det är då av vikt att pröva om mottagaren haft anledning att misstänka att gåvan varit dyrbar, om det förelegat ett likgiltighetsuppsåt.¹³⁸ Även i de fall då förmånen är av ett betydande värde kan straffansvar uteslutas då det i mottagarens tjänst eller uppdrag anses legitimt att ta emot förmånen.

4.1.2.2.3 Tjänstens eller uppdragets beskaffenhet

Beskaffenheten av den tjänst eller det uppdrag som mottagaren innehar är även en beaktansvärd omständighet vid otillbörlighetsbedömningen. Förmåner av obetydligt värde kan anses vara otillbörliga då mottagarens anställning eller uppdrag är särskilt skyddsvärd, vilket till exempel myndighetsutövning är.¹³⁹ Samtidigt kan förmåner av betydande värde anses vara tillbörliga då de utgör ett naturligt led i mottagarens tjänsteutövning.¹⁴⁰

Som tidigare redogjorts för valde lagstiftaren att vid den reformerade mutbrottslagstiftningen behålla de generella brottsbestämmelserna.¹⁴¹ Trots detta visar rättspraxis på att otillbörlighetsbegreppet får en vidare innebörd då mottagarens anställning eller uppdrag innefattar myndighetsutövning.¹⁴² I mål *B 5566-09* dömdes en jurist för bestickning av Solna tingsrätt. Detta då juristen hade översänt en fruktkorg värd 200 kronor till en domstolshandläggare som tack för förordnande av uppdrag som målsägandebiträde. Tingsrätten menade att förmånen förvisso var av ett lågt värde men med hänsyn till den särställning myndighetsutövning anses ha kunde straffansvar inte uteslutas. Högsta domstolen fann å andra sidan i *NJA 2008 s. 705* att en älgjakt inklusive övernattnings, två middagar och en lunch inte var att anse som otillbörligt då myndighetsutövning var ett underordnat inslag i mottagarens uppdrag.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att gränsen mellan en acceptabel gåva och en otillbörlig förmån är vag. Samma gåva kan anses otillbörlig och omfattas av straffansvar vid ett fall men falla utanför i ett annat. Lagstiftaren valde en generell lagstiftning och valde bort legaldefinitioner, vägledning vid rättstillämpningen skulle eftersökas i rättspraxis. Rättspraxis på området

---

¹³⁶ NJA 2008 s. 812.

¹³⁷ Hovrätten för Nedre Norrland, DB 64/1984.

¹³⁸ Holmquist 2013, s. 194.

¹³⁹ Karlsson, Henrik, *Nya regler om mutbrott och förmåner i näringslivet*, Ny Juridik 2:12, s. 25.

¹⁴⁰ Jareborg, Nils, Friberg, Sandra, Asp, Petter, Ulväng, Magnus, *Brotten mot person och förmögenhetsbrotten*, Uppsala: Iustus Förlag. 2015, s. 351.

¹⁴¹ Se avsnitt 3.3 En reformerad mutbrottslagstiftning.

¹⁴² NJA 2008 s. 812.

visar dock på tvetydigheter och en gråzon beträffande tillbörlig och otillbörlig förmån är för handen. En gråzon som enligt min mening försätter rättssäkerheten på spel. Detta då gemene man inte kan förutse när dennes handlingar föranleder straffansvar. Vederbörande ges därmed inte heller en möjlighet att undvika att begå brottsliga gärningar. Den skilda rättstillämpningen i de olika sektorerna står även i strid med medborgarnas likhet inför lagen då beskaffenheten av gärningsmannens tjänst eller uppdrag blir avgörande vid frågan om straffansvar.

4.1.2.2.4 Näringslivskoden

Som tidigare nämnts fick utredaren i uppdrag att tillsammans med representanter från näringslivet utarbeta en kod om tillbörliga förmåner och beslutspåverkan i näringslivet.¹⁴³ I samband med utredningen lade IMM fram Näringslivskoden vilken sedermera kom att ändras och skärpas under år 2014. Koden syftar till att vägleda företag i frågor om hur förmåner får användas i verksamheten. Företag ska med hjälp av koden kunna bedöma vad som anses vara en tillåten och otillåten förmån, detta för att inte begå brottsliga gärningar.¹⁴⁴ I förarbeten till den reformerade mutbrottslagstiftningen föreskrev regeringen att Näringslivskoden skulle användas som ett verktyg vid otillbörlighetsbedömningen. Varken lagtexten eller förarbeten klargör dock kodens ställning i förhållande till rättskällorna. Följaktligen åligger det var och en inom näringslivet att avgöra om koden ska eftersträvas eller inte. Utredaren menade att mutbrottsbestämmelserna med ledning av koden kunde tolkas på ett mer modernt sätt utan att en lagändring var nödvändig, dock skulle inte ansvaret för lagtextens innehåll överlåtas till privaträttsliga organ.¹⁴⁵ Koden kritiserades vid remissförfarandet av bland annat domstolar som menade att det i en rättsstat fick anses oacceptabelt att näringslivet satte upp gränser för en straffbar och icke straffbar handling. Den frågan skulle avgöras av domstolar och inte privaträttsliga organ. Att koden dock används som hjälpmedel vid lagtolkningen ansågs mer acceptabelt.¹⁴⁶

IMM menar att självreglering, som följs av alla inom näringslivet, bäst bekämpar korruption då koden är strängare skriven än lagen.¹⁴⁷ Vad som dock kan anses problematisk med självreglering är att det är knutet till en viss bransch vilket kan leda till ett för snävt avgränsat tillämpningsområde. Dock är det ett sätt att hantera och tydliggöra ett annars tvetydigt rättsområde.¹⁴⁸

Utredaren var av uppfattningen att koden skulle ha ett brett tillämpningsområde samt tillämpas av alla som bedriver ekonomisk verksamhet. Trots att förhållandet mellan den privata och offentliga sektorn

---

¹⁴³ Se avsnitt 3.3 En reformerad mutbrottslagstiftning.

¹⁴⁴ Berggren, Lindhe 2014, s. 68.

¹⁴⁵ SOU 2010:38, s. 206f.

¹⁴⁶ Berggren, Lindhe 2014, s. 62.

¹⁴⁷ Sundén, Helena, *Korruption i näringslivet bekämpas bäst genom självreglering – och vår kod gäller alla*, Debattartikel i Dagens Juridik, publicerad 2015-05-19.

¹⁴⁸ Bilaga A, svar till Fråga 6.

regleras i koden avser koden inte den offentliga sektorn. Därmed är det av betydelse att den offentliga sektorn har motsvarande föreskrifter.¹⁴⁹ I koden föreskrivs att det alltid får anses otillbörligt att erbjuda, lämna eller utlova en förmån till en anställd eller uppdragstagare vars anställning eller uppdrag avser myndighetsutövning. Vidare stadgas att alla former av förmåner som normalt påverkar mottagarens beteende ska anses som otillbörliga. Beträffande andra mottagare än de som utövar myndighetsutövning eller arbetar inom den offentliga sektorn bör omständigheter som förmånens värde, mottagarens ställning samt huvudmannens samtycke beaktas.¹⁵⁰ Penninggåvor, penninglån, dold provision eller utförande av arbete hos mottagaren är förmåner som alltid anses otillbörliga, varför en otillbörlighetsbedömning behöver inte vidtas. Uppräkningen av förmånerna är dock inte uttömmande.¹⁵¹ I koden föreskrivs vidare att förmåner som lämnas öppet inom den privata sektorn och som inte är beteendepåverkande då de är måttfulla får anses som tillbörliga. I detta hänseende ska en helhetsbedömning göras där förmånens ekonomiska värde och mottagarens personliga påverkbarhet beaktas.¹⁵²

Som tidigare nämnts ställer jag mig frågande till bedömningar där mottagarens personlighet eller personliga omständigheter beaktas.¹⁵³ Detta då medborgarna ska behandlas lika inför lagen och vederbörandes personlighet inte ska vara avgörande vid en rättsbedömning. Till skillnad från mutbrottsbestämmelserna föreskriver Näringslivskoden omständigheter som särskilt ska beaktas vid otillbörlighetsbedömningen. Vidare ger koden viss vägledning avseende otillbörlighetsrekvisitet och anger vilka åtgärder som kan vidtas för att förebygga mutbrott. Koden får anses vara ett betydande hjälpmedel vid rättstillämpningen. Jag finner det dock olyckligt att kodens exakta rättskällevärde inte är tydlig, vilket kan leda till att koden blir ineffektiv.

4.1.2.3 Tjänstesamband

För att straffansvar ska aktualiseras är det inte tillräckligt att förmånen endast är otillbörlig, därtill förutsätts att det föreligger ett samband mellan mottagandet av förmånen och mottagarens tjänste- eller uppdragsutövning. I och med lagreformen kallas detta samband för *tjänstesamband* och i korruptionsbestämmelserna uttrycks detta genom; "[...]otillbörlig förmån för utövningen av anställningen eller uppdraget[...]".¹⁵⁴ Vad som avses med denna skrivelse går dock inte att utläsa ur lagtexten. För straffansvar är det tillräckligt att förmånen kan härledas ur den verksamhet som huvudmannen bedriver. Ett sådant samband föreligger inte i de fall då förmånen uteslutande eller till väsentlig del grundar sig i ett vänskapsförhållande. Det förutsätts inte att förmånen har ett direkt samband med mottagarens väsentliga arbetsuppgifter, tillräckligt är att vederbörande i

¹⁴⁹ Näringslivskoden, p. A.2 samt Berggren, Lindhe 2014, s. 61.

¹⁵⁰ Näringslivskoden, p. B.5.

¹⁵¹ Näringslivskoden, p. B.8.

¹⁵² Näringslivskoden, p. B.7.

¹⁵³ Se avsnitt 4.1.2.2.2 Förmånens värde.

¹⁵⁴ 10 kap. 5 a § 1 st. BrB.

realiteten kan utöva inflytande över en process.¹⁵⁵ Mottagarens inflytande över beslutsprocessen kan således vara av indirekt natur. Den som förbereder ett ärende anses därmed ha ett inflytande på beslutsutgången även om det inte är denne som är beslutsfattare. Som exempel anses en politiker även ha inflytande över områden som faller utanför det förvaltningsområde som vederbörande ansvarar för.¹⁵⁶ I detta hänseende är det betydelsefullt att åter poängtera att tillräckligt är att det förelegat ett tjänstesamband och för straffansvar förutsätts inte att mottagaren rent faktiskt har påverkats.

4.1.2.3.1 Avsikt med mutan

Som ovan redogjorts för fordras för straffansvar inte ett orsakssammanhang mellan den otillbörliga förmånen och den tjänsteåtgärd som vidtagits. Följaktligen förutsätts inte att mutan i realiteten får en viss effekt. I mål *B 658-09* fann Göta hovrätt att det fanns en uppenbar risk att förmånen kunde påverka förtroendeförhållandet mellan mottagaren och dennes huvudman. HovR menade att då mottagaren och givaren endast haft kontakt i mottagarens tjänsteutövning ansågs mutan mottagen för utövningen av anställningen. Gärningen var vid tiden för åtal preskriberad varför åtalet inte kunde bifallas. För straffansvar är det tillräckligt att givaren och mottagaren har, har haft eller kan antas ha kontakt med varandra i tjänsten eller uppdraget. Denna kontakt presumerar att förmånen har påverkat mottagaren. Således är det utan betydelse huruvida mottagaren vidtagit faktiska åtgärder till följd av förmånen.¹⁵⁷ Svea hovrätt fann i mål *B 3222-95* att trots att mottagaren inte haft möjlighet att bereda givaren några förmåner ansågs det för straffansvar tillräckligt att det rent objektivt sett fanns en risk för påverkan vid tjänsteutövningen. Detta trots att mottagaren vid transaktionen inte haft vetskap om att givaren var kund hos mottagarens huvudman.

Rättstillämpningen blir dock något mer tveksam i de fall då givaren och mottagaren även har en annan relation utom tjänsten eller uppdraget. Korruptionsbestämmelserna avser inte att förhindra vänskapliga gåvor mellan medborgarna. Lagstiftaren har därför tagit hänsyn till de fall då förmånen har sin grund i ett vänskapsförhållande eller andra typer av personliga förhållanden.

4.1.2.3.2 Vänskaps- samt tjänstesamband

Rekvisitet tjänstesamband må vid första anblick inte orsaka tolkningsbekymmer då det anses självklart att det ska vara tillåtet att motta gåvor från vänner eller närstående. I vissa situationer föreligger emellertid fler samband än endast ett tjänste- eller vänskapssamband. I dessa fall ska det bedömas vilket samband som *uteslutande eller i allt väsentligt* varit

---

¹⁵⁵ Prop. 2011/12:79, s. 43.

¹⁵⁶ Cars 2012, s. 69f.

¹⁵⁷ Antonsson, Jan, Båvall, Bertil, *Representation & Sponsring – Reglerna från 2013 – Intern och extern representation, Jubileum, Gåvor, Idrotts- och kultursponsring, Tagande och givande av muta*, Göteborg: Tholin&Larsson. 2014, s. 293f.

styrande vid överlämnandet av förmånen.¹⁵⁸ Då det inte är möjligt att fastslå att sambandet torde grunda sig i en vänskapsrelation kan vänskapssambandet beaktas som en förmildrande omständighet vid otillbörlighetsbedömningen.¹⁵⁹

Ett uppmärksammat avgörande gällande förmåner med fler samband än endast tjänstesamband är mål *B 2141-06* från Hovrätten över Skåne och Blekinge. Då en IT-företagare startade en anläggning i Sydafrika bjöd vederbörande vid invigningen in ett stort antal personer från Sverige, bland annat ett kommunalråd. Bjudningen skulle snarare ses som en 60-årspresent till kommunalrådet än som en muta. Resan samt vistelsen bekostades av företagaren och värdet uppgick till 34 000 kronor. Företagarens företag hade åren innan resan levererat dataprodukter till ett värde av 100 miljoner kronor till kommunen. HovR ogillade åtalet mot både företagaren och kommunalrådet. I domen framhöll HovR att det faktum att kommunalrådet haft möjlighet att utöva inflytande inom andra områden än vederbörandes förvaltningsområde föranledde att kravet på tjänstesamband rent objektivt ansågs uppfyllt. Åtalet ogillades dock på grund av att det förelåg ett vänskapsförhållande mellan parterna, vilket hade uppkommit utan samband med deras yrkesroller. Det fick anses som en tillfällighet att inbjudan sammanföll med invigningen av anläggningen och gåvan ansågs höra hemma inom den privata sfären.

Sammanfattningsvis talar redogörelsen beträffande rekvisitet tjänstesamband för att rättstillämpningen blir något mer oklar då det föreligger ett tjänstesamband samt ett vänskapsförhållande. Ur lagtext går det inte att utläsa hur dessa situationer ska bedömas. Korruptionsbestämmelserna är följaktligen i dess helhet allmänt hållna och svårtolkade, något som underminerar förutsebarheten och således rättssäkerheten. Jag menar att det för åklagaren kan vara problematiskt att fastställa vilket samband som varit dominerande vid transaktionen. Vidare finns risk för att vänskapsrelationer används som ursäkt för att undgå straffansvar. För det fall att vänskapsrelationer inte hade beaktats vid rättstillämpningen hade det straffbara området möjligtvis blivit för stort. Alla former av gåvor, gästfrihet och tacksamhet hade omfattats av straffansvar, något som kanske inte hade uppskattats av samhällets medborgare.¹⁶⁰ Rättsområdet är emellertid tvetydigt och även avseende rekvisitet tjänstesamband är en gråzon rådande.

4.1.3 Grovt brott

Till följd av den reformerade mutbrottslagstiftningen regleras de grova mutbrotten i en särskild brottsbestämmelse. Regeringen menade att det var betydande att lagstiftningen gav besked om vad som särskilt ska beaktas vid rättstillämpningen. Detta för att främja en enhetlig rättstillämpning. Således

---

¹⁵⁸ Prop. 2011/12:79, s. 43.

¹⁵⁹ Friberg, Sandra, *Brottsbalk (1962:700) 10 kap. 5 a §, avsnitt, 2.5.1 Anställning eller uppdrag*, Lexino, 2014-04-02.

¹⁶⁰ Bilaga A, svar till fråga 7.

föreskrivs i bestämmelsen om grovt tagande och givande av muta beaktansvärda omständigheter. Det är emellertid av vikt att det vid brottsrubriceringen sker en samlad bedömning av samtliga omständigheter i det enskilda fallet. Vidare bör understrykas att uppräkningsen av de beaktansvärda omständigheterna i bestämmelsen inte är uttömmande.¹⁶¹

I bestämmelsen föreskrivs följande:

Är brott som avses i 5 a eller 5 b § att anse som grovt, döms för *grovt tagande av muta* eller *grovt givande av muta* till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om gärningen innefattat missbruk av eller angrepp på särskilt ansvarsfull ställning, avsett betydande värde eller ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning eller annars varit av särskilt farlig art.¹⁶²

Det är särskilt angeläget att motverka gärningar som innefattat missbruk av eller angrepp på de centrala beslutsfunktionerna i ett samhälle. Hit hänförs riksdag och regering men även de myndigheter vars utövning leder till betydelsefulla beslut för allmänheten.¹⁶³ Det kan även vara fråga om missbruk av eller angrepp på särskilt ansvarsfull ställning då gärningen begås vid större offentliga upphandlingar.¹⁶⁴ Återigen har lagstiftaren valt att, trots en generell lagstiftning, poängtera vikten av att motverka korrupta beteenden inom den offentliga sektorn.

Även om lagstiftaren varken i bestämmelserna avseende mutbrotten av normalgraden eller grovt brott har angett någon absolut värdegräns ska förmånens värde beaktas vid rättstillämpningen. Någon sådan gräns går inte heller att utläsa ur rättspraxis på området. Likaså ska hänsyn tas till om gärningen upprepats och det är fråga om systematisk brottslighet.¹⁶⁵ Vidare ska det vid rättskipningen beaktas huruvida gärningen varit av särskilt farlig art, vilket kan vara fallet då givaren eller mottagaren har använt sig av falska handlingar eller vilseledande bokföring.¹⁶⁶ Detta är dock inte något som framgår av lagtexten, vilket har kritiserats av bland annat Lagrådet. Lagtexten ger därmed inte någon klar vägledning och är att anse som otydlig.¹⁶⁷

Gränsdragningen mellan mutbrott av normalgraden och grovt brott har behandlats i NJA 2012 s. 307. Fallet behandlar brottslighet i tiden före lagreformen varför brottsrubriceringarna är mutbrott och bestickning. HD ådömde en trafikinspektör vid dåvarande Vägverket för flera fall av grovt

---

¹⁶¹ Prop. 2011/12:79, s. 30.

¹⁶² 10 kap. 5 c § BrB.

¹⁶³ Holmquist 2013, s. 200.

¹⁶⁴ Prop. 2011/12:79, s. 47.

¹⁶⁵ Friberg, Sandra, *Brottsbalk (1962:700) 10 kap. 5c §, avsnitt, 2.3 Betydande värde samt 2.4 Systematisk eller omfattande brottslighet*, Lexino, 2014-04-02.

¹⁶⁶ Prop. 2011/12:79, s. 31.

¹⁶⁷ Lagrådets yttranden, *En reformerad mutbrottslagstiftning*, 2012, s. 9, se; <http://www.lagradet.se/yttranden/En%20reformerad%20mutbrottslagstiftning.pdf>.

mutbrott och två personer för grov bestickning. Trafikinspektören hade tagit emot mutor, till ett sammanlagt värde om 168 000 kronor, för att vid uppkörningar godkänna elever. De som åtalades för grov bestickning hade lämnat mutor till inspektören med belopp mellan 38 000 kronor och 105 000 kronor. Då mutorna hade lämnats för att påverka beslutsfattandet vid myndighetsutövning av betydande slag och då givarna hade varit initiativtagare till det brottsliga upplägget ansågs bestickningsbrotten som grova. Trafikinspektören hade haft en särskild förtroendeställning då det hade överlämnats till denne att ensam fatta beslut om elevernas körkunskaper. Vidare fanns knappast möjlighet att i praktiken kontrollera eller ompröva inspektörens beslut. Ur trafiksäkerhetssynpunkt var hennes verksamhet därför av stor betydelse. Vidare hade brotten präglats av viss slughet, detta då trafikinspektörerna vid uppkörningarna inte hade blivit slumpmässigt valda. Det rörde sig även om upprepade handlingar samt en betydande summa pengar, varför mutbrotten bedömdes som grova brott.

4.2 Analys av gällande rätt utifrån modellfallet

I detta avsnitt avser jag att analysera och tydliggöra gällande rätt avseende givande och tagande av muta genom det modellfall som inledningsvis presenterades.¹⁶⁸ Fallet avsåg en offentlig försvarare som av sin klients son mottagit en vinkyl till ett värde om 23 175 kronor. Givaren och mottagaren hade sedan länge varit goda familjevänner och de hade tidigare utbytt gåvor av ett betydande värde. Mellan parterna förelåg även ett annat samband, mottagaren var vid tiden för transaktionen offentlig försvarare för givarens far.

För att denna transaktion ska falla inom ramen för 10 kap. 5 a och 5 b §§ BrB åligger det åklagaren att bevisa att rekvisiten för straffansvar är uppfyllda. Sålunda förutsätts att givaren har lämnat, utlovat eller erbjudit en otillbörlig förmån och att den mottagits, godtagits eller begärts av mottagaren. För brottet tagande av muta förutsätts att det föreligger ett förtroendeförhållande mellan gärningsmannen och dennes huvudman. Vad som främst komplicerar detta fall är att mottagaren i själva verket har två huvudmän, sin klient och det allmänna. Då försvararen mottager en förmån från sin klient föreligger risk för att vederbörande bryter mot sitt förtroendeförhållande gentemot det allmänna. Således riskerar den offentliga försvararen samt givaren att göra sig skyldiga till brott. Vidare ska åklagaren bevisa att det föreligger ett tjänstesamband, ett samband mellan mottagandet av förmånen och mottagarens tjänste- eller uppdragsutövning. I detta fall föreligger både ett tjänstesamband och ett vänskapsförhållande. Det åligger åklagaren att bevisa att det varit tjänstesambandet som uteslutande eller i allt väsentligt varit styrande vid överlämnandet av förmånen. Det kan emellertid vara svårt för åklagaren att bevisa vilket samband som varit dominerande vid transaktionen. Detta

---

¹⁶⁸ Se avsnitt 1.2 Typfall vid givande och tagande av muta.

främst då parterna sedan tidigare, innan mottagaren åtagit sig uppdraget som offentlig försvarare, utbytt gåvor av ett betydande värde. Vad som dock talar för ett tjänstesamband är att kostnaden för vinkylan av givaren hade bokförts som ”Advokat- och rättegångskostnader”. Detta är dock inte tillräckligt för straffansvar och åklagaren måste även kunna bevisa att det varit just detta samband som uteslutande eller i allt väsentligt varit styrande vid överlämningen. För det fall att åklagaren kan bevisa att det föreligger ett tjänstesamband åligger det åklagaren att påvisa att förmånen är att anse som otillbörlig. Vad som talar för otillbörlighet i detta fall är att vinkylan inte är av ett obetydligt värde samt att den är mottagen utan huvudmannens, allmänhetens, samtycke. Vidare är karaktären av den tjänst eller det uppdrag mottagaren innehar av betydelse vid rättstillämpningen. För de fall att tjänsten eller uppdraget präglas av myndighetsutövning görs en strängare otillbörlighetsbedömning.

Om gärningarna är att bedöma som straffbara är frågan om de är att bedöma som grova brott? Som tidigare nämnts hade givaren vid sitt bolag redovisat kostnaden för vinkylan som ”Advokat- och rättegångskostnader”. Vid gränsdragningen mellan mutbrott av normalgraden och grovt brott ska bokföringens utformning beaktas, det vill säga huruvida bokföringen är vilseledande.¹⁶⁹

---

¹⁶⁹ Som ovan redogjorts för, se avsnitt 1.2 Typfall vid givande och tagande av muta, baseras framställningens modellfall på NJA 2009 s. 751. Se sålunda avsnitt 5.3 Vinkylan – NJA 2009 s. 751 för vidare information om den faktiska utgången i målet.

5 Rättspraxis

5.1 Bakgrund

Det har ovan i framställningen redogjorts för hur gällande rätt avseende givande och tagande av muta är utarbetad. Lagtexten anses inte ensam vägledande vid tolkning av rekvisiteten otillbörlig förmån eller tjänstesamband. Lagstiftaren har menat att utarbetad rättspraxis på området måste användas som hjälpmedel vid rättstillämpningen, med detta avses även rättspraxis som utarbetats före lagreformen. I detta avsnitt ämnar jag att presentera tre rättsfall för att belysa rättstillämparens resonemang vid rättsskipningen samt de svårigheter som kan uppstå. Då det inte återfinns många avgöranden från HD har urvalet av de två förstnämnda fallen primärt gjorts på grund av att dessa fall är väl citerade i doktrin och rättspraxis. Avslutningsvis redovisas ett rättsfall från Hovrätten över Skåne och Blekinge där dom i målet kom den 7 december 2015. Det kan spekuleras i att orsaken till att det finns få rättsfall på området är den att korruptionsbrotten är svårupptäckta och svårutredda. Avgörandet från HovR påvisar svårigheten med att upptäcka korruptionsbrott och att knapphändig bevisning inte sällan är fallet. Då jag avser att på ett tydligt sätt redogöra för rättstillämparens resonemang vid rättstillämpningen finner jag det värdefullt att presentera alla instansers avgöranden.

De tre nedanstående rättsfallen avser gärningar begångna före den 1 juli 2012. Rättstillämparen har därmed tillämpat de bestämmelser som gällde för den tiden. Gärningsmännen åtalades i enlighet med dåvarande bestämmelser avseende bestickning samt mutbrott i 17 kap. 7 § BrB samt 20 kap. 2 § BrB.

5.2 Älgjakten – NJA 2008 s. 705

Jämtlands landshövding, M.M, bjöds av den verkställande direktören, K.E, i SCA Forest Products AB, SCA, in till att delta vid en älgjakt i Jämtland anordnat av SCA. Inbjudan avsåg även måltider i anslutning till jakten och inkluderade övernattnig. M.M accepterade inbjudan och deltog vid jakten. M.M var vid tiden för älgjakten chef för Länsstyrelsen i Jämtlands län och handlade frågor gällande älgförvaltning. Vidare var M.M regeringens särskilda utredare i frågor om den svenska skogspolitiken. M.M var även ordförande i ett hushållningssällskap som ägde den jaktstuga som hyrdes av SCA för jakten. M.M var av uppfattningen att hon bjudits in till jakten i egenskap av ordförande i sällskapet. I samtliga uppdrag hade M.M kontakt med SCA och därigenom K.E.

K.E åtalades för bestickning och M.M åtalades för mutbrott. Rättstillämparen hade att bedöma huruvida det förelåg ett tjänstesamband samt om förmånen i så fall var att anse som otillbörlig.¹⁷⁰

5.2.1 Tingsrätten

TR hade inledningsvis i uppdrag att ta ställning till om M.M hade mottagit förmånen i egenskap av landshövding. TR menade att M.M i sina tre roller hade samma kontaktnät och arbetsområden. Dessa roller kunde därmed lätt sammanblandas, inte minst i allmänhetens ögon. Då en landshövding anses vara länets representant utövar denne sitt ämbete så snart denne inte endast agerar inom den privata sfären. Förmånen ansågs därmed givna till M.M i egenskap av landshövding, statlig utredare och ordförande för hushållssällskapet.

M.M var av uppfattningen att hon inte haft möjlighet att gynna SCA och därigenom K.E i sin tjänsteutövning. Rätten menade dock att det för straffansvar var fullt tillräckligt att det vid tjänsteutövningen fanns en möjlighet att gynna K.E. Det förutsätts inte att mottagaren har behörighet att fatta beslut i sak och en inverkan får anses tillräcklig. M.M hade vid en ansökan av SCA om extra älgtilldelning diskuterat saken med handläggaren, sålunda fick det anses som att M.M haft inflytande över ärendehandläggningen.¹⁷¹ TR fastslog att det förelåg ett tjänstesamband. Vid otillbörlighetsbedömningen belystes det faktum att landshövdingens ämbetet innefattar både myndighetsutövning och offentlig verksamhet. Det skulle därför ställas särskilt höga krav på en landshövding vid mottagande av förmåner.¹⁷² Förmånen ansågs därmed som otillbörlig och TR dömde M.M för mutbrott och K.E för bestickning.

5.2.2 Hovrätten

K.E och M.M överklagade till Hovrätten för Nedre Norrland. Vid tjänstesambandsbedömningen lade HovR vikt vid inbjudans form, inbjudan var ställd till M.M i egenskap av landshövding. HovR delade inte åklagarens uppfattning om att M.M mottagit förmånen i egenskap av statlig utredare. Det fanns uppgifter som talade för att parterna hade fört diskussioner om deltagandet vid älgjakten före det att M.M åtagit sig uppdraget som utredare. Det fick därmed anses osannolikt att K.E bjudit in M.M i egenskap av utredare. Erbjudandet fick anses mottaget av M.M i egenskap av landshövding.¹⁷³ HovR hade därför att utreda om förmånen haft ett samband med tjänsteutövningen. Vid en samlad bedömning fann HovR att på grund av arbets- och delegationsordningen på länsstyrelsen var M.M:s möjligheter att gynna K.E i sin tjänsteutövning tämligen små. Tjänstesambandet ansågs

---

¹⁷⁰ NJA 2008 s. 705, s. 705f.

¹⁷¹ NJA 2008 s. 705, s. 708ff.

¹⁷² NJA 2008 s. 705, s. 711.

¹⁷³ NJA 2008 s. 705, s. 720.

således vara tveksam och fick under alla omständigheter betraktas som väldigt svag.¹⁷⁴

Då ett tjänstesamband trots allt gick att urskilja hade HovR att utreda huruvida förmånen var att anse som otillbörlig. Rätten menade att M.M hade i uppdrag att verka som länets hövding och hålla sig uppdaterad om utvecklingen inom länet. Vidare ingick det i hennes uppdrag att närvara vid olika evenemang och ingivningar. M.M hade argumenterat för att jakt var en betydande fritidssysselsättning i Jämtland och av betydelse för skogsnäringen i länet. HovR valde att lägga värde i denna argumentation och menade att närvaron vid jakten var ett naturligt led i M.M:s tjänsteutövning. Då HovR såg till beskaffenheten av M.M:s uppdrag var förmånen inte att betrakta som otillbörlig och HovR ogillade åtalen.¹⁷⁵

5.2.3 Högsta domstolen

Riksåklagaren överklagade till HD. HD menade att de viktigaste delarna i målet var att bedöma om det förelåg ett tjänstesamband samt om förmånen var att anse som otillbörlig. Beträffande förmånens samband med M.M:s uppdrag som utredare gjorde HD samma bedömning som HovR. Frågan var om det förelåg ett tjänstesamband mellan mottagandet av förmånen och M.M:s tjänsteutövning som landshövding? HD menade att tillräckligt för straffansvar är att mottagaren har en möjlighet att påverka beslutsprocessen eller det slutgiltiga beslutet i något avseende. Som chef för länsstyrelsen hade M.M en möjlighet att överta beslutanderätten som i enlighet med delegationen annars tillkom en underordnad. På så sätt hade M.M en möjlighet att gynna SCA och därigenom K.E, varför ett tjänstesamband fick anses finnas.¹⁷⁶

För straffansvar krävdes det dock att förmånen var att bedöma som otillbörlig. Vid denna bedömning poängterade HD att förutom förmånens värde ska beskaffenheten av mottagarens tjänst eller uppdrag beaktas. Då en förmån har ett omedelbart samband med eller ingår i ett naturligt led i mottagarens tjänsteutövning anses förmånen som tillbörlig. Inslaget av myndighetsutövning i en landshövdings arbete fick anses underordnat. Den aktuella jakten ansågs vara ett naturligt led i M.M:s tjänsteutövning och fara för beteendepåverkan kunde därmed uteslutas. I likhet med HovR:s bedömning fann HD att förmånen inte var att anse som otillbörlig och HD fastställde HovR:s domslut.¹⁷⁷

5.2.4 Analyserande kommentarer

Rättsfallet belyser enligt min mening den problematik som återfinns vid rättstillämpningen på området. Då det i lagen inte föreskrivs vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid otillbörlighetsbedömningen

---

¹⁷⁴ NJA 2008 s. 705, s. 721f.

¹⁷⁵ NJA 2008 s. 705, s. 723ff.

¹⁷⁶ NJA 2008 s. 705, s. 725ff.

¹⁷⁷ NJA 2008 s. 705, s. 730ff.

lägger de olika instanserna vikt vid skilda omständigheter. TR valde att fokusera på inslaget av myndighetsutövning i en landshövdingens arbete och menade att det skulle ställas särskilt höga krav då en landshövding mottog en förmån. Vidare lade TR fokus på förmånens värde men bortsåg helt från vad som ansågs utgöra ett naturligt led i M.M:s tjänsteutövning. HovR kommenterade knappast det faktum att myndighetsutövning var en del av M.M:s arbete och fokuserade främst på vad som ansågs utgöra ett naturligt led i M.M:s tjänsteutövning. Likaså gjorde HD, även om rätten till viss del belyste inslaget av myndighetsutövning. Att myndighetsutövande inslag i verksamheten leder till att otillbörlighetsbegreppet får en vidare innebörd var alla instanser eniga om. Dock fastslog HD att graden av myndighetsutövning även måste beaktas, i de fall det är underordnat i tjänsteutövningen görs en mildare bedömning. Trots att det vid en otillbörlighetsbedömning är av betydelse att vidta en helhetsbedömning finns risk att rättstillämparen låser sig vid en omständighet i bedömningen.¹⁷⁸

Rättsfallet och instansernas skilda bedömningar talar enligt min mening för en oförenlighet mellan tillämpningen av korruptionsbestämmelserna och rättssäkerheten. Det är inte endast för rättstillämparen svårt att förutse hur lagen ska tillämpas, för gemene man är det ännu svårare. Detta främst då beaktansvärda omständigheter inte föreskrivs i lagen och rättspraxis på området är tvetydig. Vidare kan rättsbedömningen skilja sig åt beroende på i vilken sektor mottagaren utövar sin tjänst eller sitt uppdrag. Även graden av myndighetsutövning ska särskilt beaktas vid en rättsbedömning, ju mindre desto mildare bedömning, vilket talar emot medborgarnas likhet inför lagen.

5.3 Vinkylen – NJA 2009 s. 751

HD:s avgörande i NJA 2009 s. 751 är det rättsfall som framställningens modellfall baserats på. Rättsfallet har följaktligen fungerat som en inspirationskälla i denna framställning.

Den offentliga försvararen, P.L, åtalades för mutbrott då han av sin klients son, N.D, mottagit en vinkyl med ett marknadsvärde om 23 176 kronor. N.D åtalades för bestickning. Av utredningen i målet framgick att N.D och P.L sedan flera år tillbaka varit familjevänner. Under åren som familjevänner hade parterna vid ett flertal tillfällen utbytt gåvor av betydande värde. Kostnaden för vinkylen hade dock bokförts vid N.D:s bolag som ”Advokat- och rättegångskostnader”. Mellan parterna förelåg således två relationer, P.L:s uppdrag som offentlig försvarare för N.D:s far samt en vänskapsrelation sedan många år tillbaka.¹⁷⁹ Frågan som rättstillämparen hade att besvara var; vilken av dessa relationer låg uteslutande eller i allt väsentligt till grund för överlämnandet samt mottagandet av vinkylen? Var ett *tjänstesamband* för handen?

---

¹⁷⁸ Wennberg 2008/2009, s. 491.

¹⁷⁹ NJA 2009 s. 751, s. 752f.

5.3.1 Tingsrätten

Inledningsvis konstaterade rätten att den som lämnar, utlovar eller erbjuder en otillbörlig förmån till den som förordnats som offentlig försvarare kan komma att dömas för bestickning. Likaledes kan den offentliga försvararen dömas för mutbrott. Så är även fallet då någon annan än den som uppdraget avser överlämnar förmånen.¹⁸⁰ Vidare påpekade rätten att det för samhället var väsentligt att en offentlig försvarare inte genom förmåner påverkas i sitt uppdrag. Ett uppdrag som offentlig försvarare har ett väldigt starkt skyddsintresse. För straffansvar förutsätts dock inte att förmånen har koppling till en viss handling eller underlåtenhet. TR menade att det vid en otillbörlighetsbedömning var av vikt att beakta uppdragets beskaffenhet, förmånens värde samt relationen mellan givaren och tagaren.

Parterna uppgav att de var familjevänner sedan tidigare och hade tidigare utbytt gåvor av betydande värde. De hade även före transaktionen ofta talat om anskaffande av en begagnad vinkyl. Vinkylen som levererades var dock ny men N.D hade som avsikt att senare ersätta denna mot en begagnad. P.L var av uppfattningen att den levererade vinkylen var begagnad och hade därför inte insett dess faktiska värde. TR fann, med hänsyn till den vänskapsrelation som fanns mellan parterna, att förmånen fick anses given och mottagen inom ramen för denna relation. Således ogillades åtalen.¹⁸¹

5.3.2 Hovrätten

Åklagaren överklagade till Svea hovrätt som inledde, såsom TR, med att konstatera att en offentlig försvarare tillhör den arbetskategori där det är viktigt att ge ett långtgående skydd för tjänstens integritet.¹⁸² HovR menade dock att då kostnaden för vinkylen, av N.D, hade bokförts som en utgift för advokatkostnader kunde den inte anses ha karaktären av en vänskaplig gåva. Det förelåg sålunda ett samband mellan förmånen och P.L:s uppdrag som offentlig försvarare för N.D:s far. Vid otillbörlighetsbedömningen påpekade HovR inledningsvis att överlämnandet av en dyr vinkyl var att anse som en speciell transaktion och inte en vardaglig. Vidare menade HovR att P.L och N.D inte kunde hävda att överlämnandet av vinkylen kunde uppfattas som en otillbörlig belöning för P.L:s uppdrag som offentlig försvarare för N.D:s far. Inte heller kunde P.L undgått att det rörde sig om en ny vinkyl samt att den hade ett högre värde. HovR ändrade TR:s dom och dömde N.D för bestickning och P.L för mutbrott.¹⁸³

5.3.3 Högsta domstolen

N.D och P.L valde dock att överklaga till HD.¹⁸⁴ Rätten poängterade inledningsvis att korruptionsbestämmelser är betydelsefulla i den offentliga

---

¹⁸⁰ NJA 2009 s. 751, s. 753.

¹⁸¹ NJA 2009 s. 751, s. 745ff samt s. 758.

¹⁸² NJA 2009 s. 751, s. 760.

¹⁸³ NJA 2009 s. 751, s. 761f.

¹⁸⁴ NJA 2009 s. 751, s. 762.

verksamheten då det är viktigt att medborgarna kan lita på att förtroendevalda inte låter sig påverkas för personlig vinning. Lagstiftningen avser inte att endast förhindra faktisk påverkan utan avser att förhindra misstankar om sådan påverkan, mutbrotten är därmed farebrott.¹⁸⁵ Avseende uppdraget som offentlig försvarare påpekade HD att uppdraget inte innefattade myndighetsutövning. Beträffande straffansvaret menade HD att då försvararen av sin klient, även huvudman, hade mottagit en förmån var straffansvaret något begränsat men inte obefintligt. Då den misstänkte överlämnar en gåva skulle syftet med denna kunna uppfattas som ett försök för att få försvararen att lägga mer tid på just detta uppdrag. Följaktligen kunde inte försvararuppdraget i sig utesluta straffansvar.¹⁸⁶ Frågan var om det förelåg ett tjänstesamband och om så var fallet var förmånen att anse som otillbörlig? HD konstaterade att det visserligen förelåg ett tjänstesamband men att det även förelåg andra beaktansvärda samband mellan givaren och mottagaren. HD fann att det var vänskapsförhållandet mellan P.L och N.D som uteslutande eller i allt väsentligt hade varit styrande för överlämnandet av vinkylan. Då det andra brottsrekvisitet, tjänstesamband, inte ansågs uppfyllt fanns inte anledning att gå in på en otillbörlighetsbedömning. Åtalen ogillades och HovR:s dom ändrades.¹⁸⁷

5.3.4 Analyserande kommentarer

Det har tidigare redogjorts för att en uppdragsgivare inte kan muta sin uppdragstagare då det främst är lojalitetsförhållandet mellan parterna som kriminaliseringen avser att skydda.¹⁸⁸ Detta synsätt framträder även i lagstiftningen då det för straffansvar förutsätts att mottagaren erhållit förmånen för sin tjänsteutövning.¹⁸⁹ Vid en rättstillämpning ska domstolen först bedöma huruvida det föreligger ett tjänstesamband och om så är fallet, om förmånen är att anse som otillbörlig. Det är därmed av vikt att rättstillämparen inte hoppar över ett steg vid rättskipningen eller sammanblandar rättsbedömningarna. HovR:s avgörande talar enligt min mening för att detta inte anses som en självklarhet för rättstillämparen. HovR har i domskälen sammanblandat otillbörlighets- och tjänstesambandsbedömningen.

Wennberg menar att domstolarna har svårt att skilja på otillbörlighets- och tjänstesambandsbedömningen. Detta förhållningssätt leder till att rättstillämparen går utanför den box som lagstiftaren erbjuder. De använder sig av rättsbedömningar och verktyg som inte varit tänkta att använda.¹⁹⁰

Utredningen i målet talar klart för att det mellan parterna fanns två samband, ett tjänstesamband och ett vänskapsförhållande. HovR valde att i målet endast fokusera på det faktum att förmånen hade bokförts som en

---

¹⁸⁵ NJA 2009 s. 751, s. 763.

¹⁸⁶ NJA 2009 s. 751, s. 764.

¹⁸⁷ NJA 2009 s. 751, s. 766f.

¹⁸⁸ Se avsnitt 1.2 Typfall vid givande och tagande av muta.

¹⁸⁹ Wennberg 2009/10, s. 691.

¹⁹⁰ Wennberg 2009/10, s. 692.

advokatkostnad vid N.D:s bolag. Detta ensamt talade i enlighet med HovR:s bedömning för att det förelåg ett tjänstesamband. Vid detta konstaterande stannade HovR och gick vidare till otillbörlighetsbedömningen. HovR hoppade därmed över ett steg, de prövade aldrig vilket samband som uteslutande eller i allt väsentligt varit styrande för vinkylens överlämnande. Något som enligt min mening står i strid med lagstiftarens intention med kriminaliseringen. Liksom HovR fann HD att det visserligen förelåg ett tjänstesamband. Då utredningen i målet dock talade för en längre vänskap mellan parterna var det betydelsefullt att pröva vilka av dessa samband som uteslutande eller i allt väsentligt varit styrande vid överlämnandet. Då HD fann att vänskapssambandet hade varit styrande ogillades åtalerna och HD vidtog inte en otillbörlighetsbedömning.

HD:s dom klargör att ett vänskapssamband mellan parterna inte per automatik leder till ansvarsbefrielse. Detta samband ska vid en tjänstesambandsbedömning dock beaktas.¹⁹¹ En fråga som kan uppstå är; varför bedömde inte HovR vilket samband som varit styrande vid överlämnandet? Denna fråga är svår att besvara men jag menar att en orsak kan vara att det för rättstillämparen är oklart hur dessa fall ska hanteras. Varken rättstillämparen eller gemene man kan ur lagtext utläsa hur tjänstesambandet ska bedömas i de fall då det även föreligger andra samband. Detta må vara den bidragande faktorn till att det råder utrymme för egna tolkningar vid rättstillämpningen och att rättstillämparen går utanför den box som lagstiftaren avsett att erbjuda.

5.4 Permanenta uppehållstillstånd – B 1399-15

Under år 2008 påbörjade A, som vid tiden arbetade som handläggare på Migrationsverket, och B, som inte hade någon koppling till myndigheten, ett samarbete som gick ut på att mot ersättning hjälpa flyktingar att stanna kvar i Sverige. Detta genom att A utnyttjade sin ställning på Migrationsverket och B skötte kontakten med flyktingarna. De utbetalda summorna, mellan 10 000 och 90 000 kronor, förmedlades av B till A. Under denna tid arbetade även en annan person, C, på Migrationsverket. Åklagaren i målet hävdade att C vid tre tillfällen, med handlingar givna av A, på felaktiga grunder utfärdade bevis om registrering av uppehållsrätt. Vidare menade åklagaren att C vid ett tillfälle begärt eller låtit sig utlovas en otillbörlig förmån om 50 000 kronor i sin tjänsteutövning för det fall att denne förordnades uppehållsrätt till en person.

Följaktligen yrkade åklagaren ansvar för grovt mutbrott, medhjälp till grov urkundsförfalskning samt medhjälp till grovt tjänstefel gällande A. Beträffande B yrkade åklagaren ansvar för medhjälp till grovt mutbrott och grov urkundsförfalskning. Slutligen yrkades ansvar avseende C:s gärningar för grovt tjänstefel och grovt mutbrott. Mutbrotten skulle bedömas som

---

¹⁹¹ Wennberg 2009/10, s. 695f.

grova brott då förmånerna sammanlagt uppgick till ett betydande värde, gärningarna begicks systematiskt eller i större omfattning och var av särskilt farlig art.¹⁹²

Framställningen avser inte en redogörelse av bestämmelserna beträffande medverkan eller tjänstefel, vare sig av normalgraden eller grovt brott. Nedan redogörs för TR:s samt HovR:s avgöranden i den mån mutbrotten behandlas, dock med undantag för instansernas domslut.

5.4.1 Tingsrätten

TR framförde inledningsvis att lagstiftningen på rättsområdet syftar till att förhindra handlingar som försätter allmänhetens förtroende för saklig och opartisk beslutsfattning ur spel. Mutbrotten är konstruerade som farebrott och tillräckligt är att risk för påverkan föreligger. För straffansvar förutsätts inte att den som åtalas för brottet varit den som rent faktiskt mottagit förmånen. Tillräckligt är att denne haft vetskap om och inflytande över mottagandet av förmånen. Vem som uppburit förmånen är således av ringa betydelse. För straffansvar förutsätts även att det föreligger ett tjänstesamband, vilket anses uppfyllt då givaren och mottagaren har eller kan antas få kontakt med varandra i tjänsten. Beträffande inflytande över tjänsteutövningen hänvisade TR till NJA 2008 s. 705, Älgjakten, och påpekade att möjlighet till beslutsfattande var tillräckligt för straffansvar. Vidare ska förmånen vara otillbörlig, vilket varje transaktion som objektivt sett är ägnad att påverka mottagarens tjänsteutövning är. Vid myndighetsutövning kan en förmån som inte ens är ägnad att påverka tjänsteutövningen anses vara otillbörlig.¹⁹³

TR menade att det fick anses bevisat att A mottagit cirka 450 000 kronor för tillhandahållande av bevis om uppehållsrätt.¹⁹⁴ A:s tillbakavisande uppgifter i målet ansågs till viss del vara oförenliga uppgifter och lämnades i vissa hänseenden helt utan avseende. B:s uppgifter, som förvisso förnekade samtliga gärningar men vittnade om att han mottagit och förmedlat pengar samt handlingar till A, fick anses vara av betydande avgörelse för utgången i målet. B:s uppgifter fick även ett klart stöd i den övriga bevisningen i målet. A dömdes därför i enlighet med åtalet, sju fall av grovt mutbrott samt sju fall av medhjälp till grov urkundsförfalskning. A friades dock från anklagelserna för medhjälp till grovt tjänstefel. Av B:s egna uppgifter och den övriga utredningen i målet ansågs det styrkt att han begått de åtalade gärningarna, han dömdes i enlighet med åtalet för fyra fall av medhjälp till grovt mutbrott samt fyra fall av urkundsförfalskning.¹⁹⁵ TR fann beträffande C:s handlingar att det inte var styrkt att denne skulle ha varit medveten om att handlingarna som han tillhandahållit av A varit falska, varför åtalspunkten gällande tjänstefel ogillades. TR fann att det inte var ställt

---

¹⁹² Malmö tingsrätt, dom i mål B 11371-12, s. 6-13.

¹⁹³ B 11337-12, s. 54.

¹⁹⁴ B 11337-12, s. 64.

¹⁹⁵ B 11337-12, s. 59ff.

utom rimligt tvivel att C gjort sig skyldig till mutbrott. C friades sålunda från samtliga åtalpunkter.

5.4.2 Hovrätten

Tingsrättens avgörande överklagades till Hovrätten över Skåne och Blekinge av alla parter. Inledningsvis påpekade HovR är det främst var B:s uttalanden om förmedling av pengar och handlingar till A som legat till grund för TR:s avgörande. Följaktligen hade A pekats ut som gärningsman av en medtilltalad och de övriga vittnenas utsagor talade inte för A:s inblandning i transaktionerna.¹⁹⁶ Då bevisvärdet ansågs för lågt kunde åklagarens påståenden om mutbrott inte ställas utom rimligt tvivel. Åtalen skulle sålunda ogillas. Då det inte ansågs styrkt att A begått korruptionsbrottslighet kunde B inte dömas för främjande av A:s handlingar. Åtalen avseende medhjälp till grovt mutbrott ogillades.¹⁹⁷ Dock dömdes B för medhjälp till grov urkundsförfalskning. HovR delade TR:s bedömning gällande C:s handlingar.¹⁹⁸

5.4.3 Analyserande kommentarer

Till skillnad från de ovan redogjorda rättsfallen från HD är detta rättsfall inte intressant utifrån en gränsdragningsproblematik. Vad detta rättsfall belyser är svårigheten att upptäcka korruptionsbrott och sedermera bevisa brottslig gärning. Som tidigare redogjorts för är brotten svårupptäckta då både mutgivaren och muttagaren begår en brottslig gärning. De båda parterna har därför ett intresse av att hemlighålla gärningen. Anmälan av brott sker sällan av gärningsmännen utan snarare av en nyfiken och granskande journalist. Detta främst då den som drabbats av brottet och har ett intresse att anmäla brott sällan är medveten om att brott har begåtts.¹⁹⁹ Korruptionsbrotten är till sin natur även svåra att bevisa då de sällan lämnar tydliga avtryck efter sig.²⁰⁰ I likhet med redogörelsen avseende framställningens modellfall leder bevisvagheter till att det för åklagaren är svårt att styrka att ett brott har begåtts.²⁰¹ Det är på grund av dessa omständigheter som få korruptionsbrott kommer till myndigheternas kännedom. Denna faktor kan även vara den bidragande faktorn till att rättstillämparen inte förmår att tolka korruptionsbestämmelserna. Risk finns för att en domare under sin karriär inte får möjlighet att handlägga ett korruptionsärende.²⁰² Således har rättstillämparen liten erfarenhet av denna typ av brottslighet. Jag menar att rättstillämparens föga erfarenhet av korruptionsbrott sammantaget med det svåra bevisläget leder till att det finns risk för att domaren, då fallet är tveksamt, hellre friar än faller. I

---

¹⁹⁶ Hovrätten över Skåne och Blekinge, dom i mål B 1399-15, s. 13f.

¹⁹⁷ B 1399-15, s. 16f.

¹⁹⁸ B 1399-15, s. 15.

¹⁹⁹ Se avsnitt 1.3 Syfte och avgränsning samt avsnitt 2.3 Förekomsten av korruption i Sverige.

²⁰⁰ Brå 2007:21, s. 23 samt 108.

²⁰¹ Se avsnitt 4.2 Analys av gällande rätt utifrån modellfallet.

²⁰² Cars 2012, s. 133f.

längden kan konsekvensen bli den att denna typ av kriminalitet som är ett hot mot samhället inte lagförs. HovR:s avgörande är i linje med ovannämnda slutsatser. I korruptionsfallen är det sällan någon annan än de inblandade parterna som är medvetna om vad som faktiskt har skett. Det föreligger sällan bevisning i form av dokumentation eller fingeravtryck. Följaktligen finns sällan mer än indirekta bevis att grunda en fällande dom på. Bevisläget är svårt och det förutsätts att utredarna samt rättstillämparen besitter erfarenhet av sådan utredning, vilket sällan är fallet.

6 Analys och slutsatser

6.1 Framställningens utgångspunkter

Föreliggande studie har som huvudsakligt syfte att utreda huruvida mutbrottsbestämmelserna och de föreskrivna rekvisiten till bestämmelserna är tydliga. Detta utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv, med fokus på de krav som ställs på förutsebarhet och medborgarnas likhet inför lagen. Huvudfrågan i framställningen är; *föreligger en gränsdragningsproblematik avseende korruptionsbrotten och om så är fallet är detta förenligt med förutsebarheten och medborgarnas likhet inför lagen?* För att uppnå ett tillfredställande svar är det betydande att studera vad som kännetecknar korruption och vilka verkningar korrupta beteenden har på ett samhälle, vad gällande rätt föreskriver beträffande brotten givande och tagande av muta och vad lagstiftaren hade för intentioner med kriminaliseringen. Vidare är det av vikt att även studera rättspraxis på området för att finna svar på hur rättstillämparen har tolkat korruptionsbestämmelserna, med fokus på rekvisiten *otillbörlig förmån* och *tjänstesamband*. Som redogjorts för i inledningskapitlet, avsåg jag att föra en löpande analys i anslutning till framställningens deskriptiva delar.²⁰³ Nedan följer dock en sammanfattande samt grundligare analys av studien samt den problematik som kan vara för handen. En problematik som kan underminera rättssäkerheten.

6.2 Korruption och dess verkningar

Givmildhet associeras sällan med något negativt. Illojal användning av givmildhet kan dock påverka den fria konkurrensen samt allmänhetens förtroende för beslutsfattarna i ett samhälle. Följaktligen är det enligt min mening viktigt att det i samhället finns tydliga bestämmelser som motverkar korrupta beteenden och illojalt agerande. För att förebygga korrupta beteenden kan det vara relevant att det finns en enhetlig definition av begreppet korruption. Vid studie av korruption kan det inledningsvis konstateras att begreppet är ett mångtydigt och vitt begrepp. Traditionellt sett har de fall då tjänstemän eller förtroendevalda agerat i strid med den offentliga etiken och utnyttjat sin offentliga ställning för privat vinning karaktäriserat korruption. Det talas om en sammanblandning mellan privata intressen och mottagarens tjänsteutövning. Korruption är ett medel för att otillbörligen påverka besluts- och handlingsprocesser i ett samhälle. Både givaren och mottagaren av den otillbörliga förmånen gynnas och ses som segrare i transaktionen. Den som dock har kommit till skada, konkurrenten eller skattebetalaren, känner sällan till att denne faktiskt har skadats. Maktmissbruk kännetecknar även korruption, detta då mottagaren utnyttjar den makt denne besitter på så vis att dennes privata intressen gynnas.

---

²⁰³ Se avsnitt 1.9 Disposition.

Att skadeverkningarna av korruption i ett samhälle är omfattande och av olika slag kan konstateras. Det kan orsaka skada för mottagarens huvudman och dennes verksamhet, främst då verksamhetens rykte står på spel. Det talas även om att korruption ger upphov till korruption, konkurrenter känner sig tvungna att överlämna mutor då de är av uppfattningen att andra aspekter än affärsmässiga beaktas vid beslutsfattandet. Vidare kan korruption komma att utgöra ett hot mot det demokratiska samhället då det minskar förtroendet som medborgarna har för det allmänna. Då medborgarna förlorar tillit för de förtroendevalda börjar de att ifrågasätta sina medmänniskor. Korruption kan därmed leda till brist i tillit mellan medborgarna. I vissa hänseenden, då till exempel lagstiftningen synnerligen försvårar medborgarnas vardag, kan mutan bli ett sätt att kringgå lagstiftningen. Det ska dock påpekas att positiva verkningar av korruption får ses som ett undantag.

Det är av betydelse att tydliggöra att i korruptionsfallen begår inte sällan både givaren och tagaren brott, därmed sker en anmälan sällan av parterna. I enlighet med internationella konventioner ska den nationella lagstiftningen tillhandahålla skydd för obefogade sanktioner mot de som rapporterar misstanke om korruptionsbrottslighet. För närvarande har en utredning presenterats i SOU 2014:31 *Visselblåsare – Stärkt skydd för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden*. Då det i nuläget inte återfinns någon särskild skyddslagstiftning för dessa i Sverige välkomnas en vidareutveckling av denna utredning. Detta då det är betydelsefullt att korruptionsbrotten upptäcks, anmäls och prövas, så att utfallet blir fler vägledande avgöranden på rättsområdet.

Internationella mätningar visar att Sverige är ett förhållandevis korruptionsfritt land, med detta sagt innebär det inte att Sverige är förskonat från korruption. I världen är inget land ensamt starkt nog att bekämpa korruptionen i världen. FN, EU samt OECD är några av de organisationer som har den främsta möjligheten att samordna kampen mot korruption. Fyra konventioner, vilka Sverige anslutit sig till, har av dessa organisationer skapats för att bekämpa korrupta beteenden i världen. Vad som dock är anmärkningsvärt enligt min mening är att endast en av dessa konventioner anger en tydlig definition av vad som avses med korruption. Det blir tämligen svårt att veta vad det är som faktiskt ska bekämpas eller vad som faller inom ramen för korrupta beteenden. Något som även bidrar till att det är svårt att mäta omfattningen av den faktiska korruptionen i världen. Om världens länder inte kan enas om en klar definition av korruption, ställer jag mig frågande till om det med klarhet går att förklara vad det är som effektivt ska bekämpas? Avsaknaden av en enhetlig definition av korruptionsbegreppet kan vara en av anledningarna till den knapphändiga lagstiftningen på rättsområdet i Sverige.

6.3 Korruptionsbestämmelserna samt lagstiftarens intention med kriminaliseringen

Då den särskilda utredningen tillsattes år 2009 fick den i uppgift att åstadkomma en mer modern, mer ändamålsenlig och mer tillgänglig reglering med tydliga kriterier för straffansvar. Tydliga spelregler ansågs vara viktiga för att gemene man skulle kunna förutse när straffansvar ansågs föreligga. Den reformerade mutbrottslagstiftningen som trädde i kraft den 1 juli 2012 tydliggör enligt min mening inte det straffbara området. De nya brottsbestämmelserna uppfyller inte önskan om tydliga kriterier för straffansvar, bestämmelserna är allmänt hållna och lagtexten ger bristfällig vägledning. Då en bestämmelse är otydlig kan det ifrågasättas om den kan fungera effektivt och således även preventivt. Om så inte är fallet går syftet med kriminaliseringen till viss del förlorat.

Det finns flera skyddsintressen som ligger till grund för kriminaliseringen av korruptionsbrotten. En korrekt myndighetsutövning och beslutsfattning är i enlighet med lagstiftarens intention det primära skyddsobjektet för lagstiftningen. Då korruption även skadar huvudmannen är dennes anseende skyddsvärt. I enlighet med den reformerade mutbrottslagstiftningen placerades korruptionsbrotten dock i 10 kap. BrB, avseende förskingring och annan trolöshet. Redan denna placering leder enligt min mening till att syftet med kriminaliseringen till viss del går förlorat. Brottsplaceringen talar nämligen för att det främst är lojalitetsplikten mellan huvudmannen och dennes underordnade som ska skyddas. I förarbeten till bestämmelserna menar lagstiftaren dock att placeringen inte ska uppfattas på detta vis utan att det är de allmänna skadeverkningarna av korruption i ett samhälle som är det väsentliga skyddsintresset. Således fanns inte heller anledning att frångå ett generellt straffansvar för alla anställda oavsett vilken sektor de tillhör. Jag är av meningen att den generella lagstiftningen kan föranleda svårigheter för att kunna uppnå en effektiv lagföring. Detta främst då lagföringen vilar på skilda skyddsintressen, i den offentliga sektorn är det allmänhetens förtroende som det värnas om och i den privata sektorn är det den lojala pliktutövningen som är i fokus. En generell lagstiftning föranleder därmed problematik vid rättskipningen, detta då rättstillämparen vid utdömande av straffansvar måste ta hänsyn till skilda skyddsobjekt. Personligen finner jag det svårt att lagstiftaren med hjälp av samma brottskonstruktion försöker tillgodose helt skilda skyddsintressen. Följaktligen kan den generella lagstiftningen leda till att brottsbestämmelserna blir svårtillämpade. Det är dock inte enbart den otydliga och generella lagstiftningen som är grunden till tillämpningsproblematiken. Problematiken har även med de föreskrivna och opreciserade brottsrekvisiten *otillbörlig förmån* och *tjänstesamband* att göra.

6.3.1 Avsaknaden av legaldefinition avseende otillbörlig förmån

Syftet med framställningen var delvis att klargöra var gränsen går för vad som anses vara en otillbörlig förmån, med andra ord vilka förmåner som föranleder straffansvar. Jag är av uppfattningen att en sådan gränsdragning är viktig för att uppnå en effektiv lagföring av korruptionsbrotten. Efter att ha studerat lagstiftningen gällande korruptionsbrottslighet, förarbeten samt rättspraxis på området kan det konstateras att de inte ger en tydlig redogörelse av vad som anses vara en otillbörlig förmån. Lagtexten ger överhuvudtaget ingen vägledning avseende detta rekvisit och bestämmelserna är allmänt hållna. Förtydligande av begreppet otillbörlig förmån skulle enligt lagstiftaren inte göras genom lagen utan genom angivande av beaktansvärda omständigheter i Näringslivskoden. Även om det i Näringslivskoden anges omständigheter som särskilt ska beaktas vid otillbörlighetsbedömningen klargör lagtexten inte kodens rättskällevärde. Lagstiftaren hänvisar vidare till förarbeten och rättspraxis för vägledning på rättsområdet. Förarbeten på området anger dock inte konkreta förklaringar av otillbörlighetsrekvisitet, vilket hade varit behövt då lagstiftningen är opreciserad.

Framställningen talar för att det inte råder en klar gräns mellan vad som anses straffbart och inte. Det är inte möjligt att förutse gränsen mellan en acceptabel gåva och en otillbörlig förmån. Denna otydlighet försätter rättstillämparen i en svår situation då det vid rättstillämpningen inte är precist hur rekvisitet ska tolkas. Enligt min mening kan detta leda till utrymme för egna tolkningar vid rättstillämpningen. Av framställningen går även att utläsa att rättstillämparen vid en otillbörlighetsbedömning måste göra en samlad bedömning av omständigheterna i det enskilda fallet. Kännetecknande för otillbörlighet är dock varje transaktion som rent objektivt kan tänkas påverka mottagaren i sin tjänsteutövning eller de transaktioner som görs som belöning för hur uppgifter utförts.

Omständigheter som är beaktansvärda är såväl tjänstens eller uppdragets beskaffenhet som förmånens värde. Vidare ska ett samtycke från huvudmannen särskilt beaktas. Ett samtycke från en huvudman leder inte per automatik till ansvarsbefrielse, detta då det är av betydelse att beakta straffbestämmelsens skyddsintressen. Inom den privata sektorn torde fallet vara att huvudmannens samtycke inte leder till straffansvar. Detta främst då straffbestämmelserna till viss del avser att skydda lojalitetsförhållandet mellan huvudmannen och dennes underordnade. Ur studie av åtalsbestämmelserna vid korruptionsbrott går det att utläsa att åtal endast ska väckas då det är påkallat från allmän synpunkt. Inom den privata sektorn talar huvudmannens samtycke således emot åtal då det saknas anledning för denne att ange brott. I detta hänseende ska det dock påpekas att det även finns andra skyddsintressen med straffbestämmelsen. Då huvudmannens konkurrenter skadas kan det från allmän synpunkt finnas skäl att väcka åtal. Följaktligen utesluter inte huvudmannens samtycke i alla avseenden straffansvar. I den offentliga sektorn är det allmänheten som är tjänste- eller

uppdragsutövarens huvudman. Jag är av uppfattningen att det i dessa fall kan vara svårt att efterfråga ett samtycke och än mer svårare att erhålla ett.

Förmånens värde ska även beaktas vid en otillbörlighetsbedömning. En lagstadgad värdegräns föreskrivs dock inte i straffbestämmelserna. Jag finner detta lämpligt då en värdegräns skulle indikera att förmåner av lägre värde anses tillåtna. Detta skulle vara negativt då det är angeläget att all form av korruption förebyggs. Vad som är beaktansvärt beträffande förmånens värde är att lagstiftaren i förarbeten har menat att en förmögenhetsökning hos mottagaren kan leda till att förmånen anses otillbörlig. Denna bedömningsgrund återfinns inte i korruptionsbestämmelserna och lagstiftaren anger inte i förarbeten vad som utgör en förmögenhetsökning. Det åligger rättstillämparen att avgöra om och när en förmögenhetsökning har skett. Avsaknaden av legaldefinitioner kan leda till att rättstillämpningen blir oförenlig med legalitetsprincipen då rättstillämparen fattar beslut utan *tydligt* stöd i lag. Vidare är det av vikt att rättstillämparen inte stirrar sig blind på förmånens påverkan på mottagaren då lagstiftarens avsikt med bestämmelserna inte varit denna. Otillbörligheten ska nämligen knytas till förmånens beskaffenhet, även om denna gränsdragning till följd av den otydliga lagstiftningen kan vara svår att nå.

Ytterligare en faktor som rättstillämparen har att beakta är beskaffenheten av den tjänst eller det uppdrag som mottagaren har. Det ska i detta hänseende förtydligas att denna bedömning inte ska blandas samman med rekvisitet tjänstesamband, vilket kommer att diskuteras nedan. Studie av förarbeten samt rättspraxis påvisar att rättstillämpningen bör vara strängare i de fall då mottagarens tjänst eller uppdrag präglas av myndighetsutövning. I lagbestämmelserna föreskrivs dock inte denna bedömningsgrund. Bestämmelserna är generellt utformade och skiljer inte de olika sektorerna åt. Detta talar med andra ord för att både lagstiftaren och rättstillämparen går utanför den ram som straffbestämmelserna föreskriver. I Älgjaktsfallet, NJA 2008 s. 705, går HD även ett steg längre och menar att graden av myndighetsutövning i tjänsten eller uppdraget även ska beaktas. Tillräckligt är inte att det föreligger en myndighetsutövning och i de fall detta är underordnat i tjänste- eller uppdragsutövningen bör en mildare bedömning göras. Lagstiftningen är således generellt utformad men i realiteten sker skilda bedömningar beroende på vilken form av tjänst eller uppdrag mottagaren besitter. Denna rättstillämpning står i enlighet med min mening i strid med korruptionsbestämmelserna och lagstiftarens tanke om en generell lagstiftning.

Kunskap är enligt min mening det bästa verktyget att använda sig av för att undvika att hamna i tveksamma situationer. Trots en nyligen genomförd lagreform saknas tydliga kriterier för straffansvar. Bestämmelserna är allmänt hållna och det går varken genom lag eller rättspraxis att förutse vilka förmåner eller när en förmån anses vara straffbar. Lagstiftaren förlitar sig på en bristfällig lagbestämmelse samt tvetydig praxis som går utanför den ram lagstiftningen föreskriver. Detta försätter rättsområdet i ett oklart

gränsområde och det kan ifrågasättas om detta är förenligt med rättssäkerheten.

6.3.2 Generella korruptionsbestämmelser kontra medborgarnas likhet inför lagen

Generella rättsregler där ingen tilldelas förmånligare rättstillämpning än vad lagen medger återspeglar medborgarnas likhet inför lagen. För främjande av rättssäkerheten är det angeläget att lagstiftningen och rättstillämpningen är förenlig med de krav som ställs på likhet inför lagen. Efter studie av korruptionsbestämmelserna är en slutsats att lagstiftningen i sig är att anse som förenlig med de krav som ställs på medborgarnas likhet inför lagen. Lagstiftningen är generellt utformad och ingen medborgare ska tilldelas en förmånligare rättstillämpning. Slutsatsen i ovanstående avsnitt talar dock för att förarbetsutlåtanden och rättspraxis frångår denna förenlighet. Dessa rättskällor talar för skilda bedömningar, den som arbetar eller har ett uppdrag i den privata sektorn tilldelas en förmånligare rättstillämpning än vad lagen medger. Det råder ett mönster av att de fall som präglas av myndighetsutövning ska bedömas strängare då det anses mer förkastligt att ta emot en förmån då mottagaren arbetar i den offentliga sektorn. Rättstillämpningen är enligt min mening oförenlig med medborgarnas likhet inför lagen och underminerar rättssäkerheten.

Det har tidigare även framförts att det finns en tendens att rättstillämparen vid bedömning av förmånens värde frångår en objektiv bedömning. Mottagarens ekonomiska förhållanden ska nämligen bedömas för att avgöra huruvida en förmögensökning skett. Denna bedömning är oförenlig med de krav som ställs på medborgarnas likhet inför lagen. En förmån av ett mindre värde leder till en större förmögensökning för den som har det ekonomiskt sämre ställt än för den som har det bättre ställt. Medborgarens ekonomiska förhållande blir en del av rättsbedömningen och rättstillämparen frångår den objektiva bedömningen. Följaktligen blir medborgarens ekonomiska situation även avgörande vid straffansvarsfrågan. Den som har det ekonomiskt bättre ställt tilldelas en förmånligare rättstillämpning än vad lagen medger, vilket inte är förenligt med medborgarnas likhet inför lagen.

Det kan även finnas anledning att analysera åtalsbestämmelsen som åklagaren använder sig av vid korruptionsbrotten utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv. I enlighet med 10 kap. 10 § 3 st. BrB får åtal vid normalgraden av korruptionsbrott endast väckas då det är påkallat från allmän synpunkt. Lagstiftningen är förvisso utformad på så vis att den inte är generell då åtalsbestämmelsen begränsar åklagarens möjlighet att väcka åtal. Oförenligheten med medborgarens likhet inför lagen blir dock än mer tydlig då den studeras ur praktisk synvinkel. Som ovan redogjorts för föreskriver inte åtalsbestämmelsen *när* åtal är påkallat från allmän synpunkt, det är åklagaren som ska avgöra detta. Då mutbrott begås i den offentliga sektorn anses åtal vara påkallat ur allmän synpunkt, motsvarande gäller dock inte i den privata sektorn. Detta grundar sig i de skilda

skyddsintressena som straffbestämmelserna avser. I den privata sektorn är det den lojala pliktutövningen som är i fokus. I praktiken kan detta leda till att åklagaren väljer att inte väcka åtal då mutbrott begås i privat sektor men gör det när brott begås i offentlig sektor. Detta då det vid mutbrott i den offentliga sektorn är mer tydligt att samhället i stort skadas. Sammanfattningsvis leder dessa slutsatser till att brott som begås i den privata sektorn sällan prövas av domstolarna. Återigen blir beskaffenheten av den tjänst eller det uppdrag som mottagaren besitter avgörande vid frågan om straffansvar. Detta anses oförenligt med medborgarnas likhet inför lagen. Det ska dock understrykas att det även finns andra skyddsintressen med straffbestämmelsen än lojalitetsförhållandet mellan huvudmannen och dennes underordnade. Som tidigare redogjorts för kan det från allmän synpunkt finnas skäl att väcka åtal då huvudmannens konkurrenter skadas. Det ska därför förtydligas att åtalsbestämmelsen i praktiken inte behöver anses oförenlig med rättssäkerheten. En sådan oförenlighet kan föreligga för det fall att åklagaren bortser från nyss nämnda skyddsintresse och stirrar sig blind på lojalitetsförhållandet. Framställningen avser dock inte en djupare studie av åtalsbestämmelsen varför denna problematik inte studerats närmre. En djupare studie avseende åtalsbestämmelsen i förhållande till rättssäkerheten och de krav som ställs på medborgarnas likhet inför lagen kan därmed vara bidragande till rättsområdets forskningsläge.

6.3.3 Gränsen mellan mutbrott och en vänskaplig gåva

I enlighet med korruptionsbestämmelserna är det för straffansvar inte tillräckligt att förmånen endast anses otillbörlig. Därtill förutsätts att det råder ett samband mellan överlämningen av förmånen och mottagarens tjänste- eller uppdragsutövning, även kallat ett *tjänstesamband*. Lagstiftningen tydliggör dock inte när detta samband anses vara för handen eller hur sambandet ska bedömas. I enlighet med förarbeten och rättspraxis krävs det inte att förmånen har ett direkt samband med mottagarens väsentliga arbetsuppgifter. För att rekvisitet ska anses uppfyllt är det tillräckligt att mottagaren i realiteten kan utöva inflytande. Som ovan redogjorts för och som HD i NJA 2009 s. 751 påpekat är otillbörlighetsrekvisitet och rekvisitet om tjänstesamband två skilda rekvisit. Domstolen har först att bedöma om det föreligger ett tjänstesamband, om så inte är fallet ska de inte bedöma förmånens otillbörlighet. Således är det av vikt att dessa bedömningar inte slås samman, något HovR gjorde i nyss nämnda rättsfall.

Rättstillämpningen synes vara relativt oproblematiske i de fall då det givaren och mottagaren endast har haft eller kan antas ha kontakt med varandra i tjänste- eller uppdragssammanhang. Något mer tveksam blir dock rättstillämpningen då affärsrelationer präglas av privata relationer. Lagstiftaren menar nämligen att rättstillämparen ska ta hänsyn till den vänskapliga relation som parterna kan ha. Detta påpekande må vid första anblick inte vara problematiskt då det straffbara området hade blivit för vitt om alla former av gåvor hade omfattats. Vad som dock är bekymmersamt i

förhållande till tjänstesambandet är att lagstiftaren inte har lyckats förtydliga hur dessa sammanblandade relationer ska bedömas. Ur förarbeten och rättspraxis går det att utläsa att tjänstesamband inte anses föreligga om förmånen *uteslutande eller i allt väsentligt* har sin grund i vänskapsrelationen. Det går ändå inte att utläsa vilka omständigheter som ska beaktas vid denna bedömning och praxis på området är knapphändig. Återigen blir det enskilda fallet avgörande, vilket öppnar upp för skönsmässiga rättsbedömningar. Rättsområdet försätts åter i en gråzon där det inte är möjligt att förutse när en vänskaplig gåva anses övergå i ett mutbrott.

Som ovan framhållits klargjorde HD i NJA 2009 s. 751 att rekvisiten i mutbrottsbestämmelserna inte skulle sammanblandas, vilket tidigare hade skett. Det må vara denna sammanblandning som föranlett att det finns få rättsavgöranden som konkretiserar tjänstesambandet. Jag är dock av uppfattningen att det kan vara av godo att inte skilja på rekvisiten i mutbrottsbestämmelserna. Vänskapsrelationer kan nämligen utesluta straffansvar, vilket kan leda till att dessa relationer utnyttjas som ursäcker vid överlåtelse av förmåner. För de fall att de utnyttjas som ursäcker kan kryphål komma att uppstå i brottsbestämmelserna. För att undvika dessa kryphål kan tjänstesambandet konkretiseras på så vis att alla förmåner givna i mottagarens tjänst eller uppdrag anses straffbara men att vänskapsrelationer beaktas som en förmildrande omständighet. Således föranleder inte vänskapsrelationer per automatik ansvarsbefrielse. Detta tankesätt kan kritiseras då det i realiteten skulle innebära att det straffbara området blir för vidsträckt och alla former av gåvor anses straffbara. Dock är jag av uppfattningen att en mottagare kan vara mer påverkansbar i sin tjänsteutövning då givaren är en vän. Utåt sett minimeras inte heller risken för korrupta beteenden bara för att parterna är vänner. Då all form av korrupta beteenden eller risk för dessa beteenden ska förebyggas bör det vara av mindre betydelse att det straffbara området utvidgas. Utbyte av gåvor kan ske inom den privata sfären och aktörer med nära relationer bör, i likhet med jävsbestämmelserna, avhålla sig från att handha eller fatta beslut i frågor som berör vänner.

6.4 Korruptionsbestämmelsernas förenlighet med de krav som ställs på förutsebarhet

I framställningen har det påpekats att bestämmelserna avseende givande och tagande av muta inte anses tydliga och förutsebara. Att göra sig skyldig till brott, i detta fall korruptionsbrott, kan leda till många negativa konsekvenser för gärningsmännen, mottagarens huvudman samt samhället i stort. Följaktligen är det särskilt viktigt att medborgarna ges en rimlig möjlighet att förutse när deras handlingar kan föranleda straffansvar och därmed undvika att begå brott.

Tydliga, generella och stabila rättsregler leder till förutsebarhet och främjar rättssäkerheten. Efter studie av lagstiftningen är jag dock av uppfattningen att gällande korruptionsbestämmelser inte främjar rättssäkerheten då de inte är förutsebara. Rättsområdet har försatts i ett oklart gränsområde där varken lagen eller rättspraxis tydliggör en klar gräns mellan det som anses straffbart och inte. Gemene man kan varken vid en djupare studie av rättsreglerna eller de rättsliga avgörandena förutse när dennes handlingar kan föranleda straffansvar. Bestämmelserna beträffande givande och tagande av muta är allmänt hållna och får således anses bristande ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Lagens otydlighet har även gett uttryck för självreglering på området och förekomsten av Näringslivskoden talar för att det på området finns ett behov av en tydligare reglering. Kodens rättskällevärde klargörs inte, koden avser inte den offentliga sektorn och det ställs inte krav på att alla som bedriver ekonomisk verksamhet ska tillämpa koden. Följaktligen tenderar koden att i praktiken blir verkningslös. Det kan vidare ifrågasättas om det är lämpligt att ställa krav på att gemene man ska ha kunskap om kodens innehåll. För att undvika att begå brott måste vederbörande nämligen beakta både lagen och koden. Rättssäkerheten främjas då lagstiftningen är så tydlig att den är förutsebar. Om medborgarna måste ta hjälp av andra tolkningsmedel, vilka lagtexten inte hänvisar till, för att förutse rättsliga besluts utfall torde detta urholka rättssäkerheten.

I propositionen till den reformerade mutbrottslagstiftningen föreskrev regeringen att en opreciserad lag skulle vägas mot de krav som ställs på förutsebarhet. För att korruptionsbestämmelserna skulle stå sig över tiden vägrade den opreciserade lagtexten tyngre. Lagreformen har givit oss allmängiltiga och flexibla korruptionsbestämmelser, vilket har skett på förutsebarhetens bekostnad. Gråzonen är ett faktum och möjligheten för gemene man att fatta rätt beslut och undvika att begå ett brott är liten.

6.5 Avslutande reflektioner

Lagstiftningen reformerades visserligen till följd av den kritik som lagstiftaren mottog beträffande korruptionsbestämmelserna utformning. Jag är dock av uppfattningen att tolkningsutmaningar med brottsbestämmelserna alltså är rådande. För att ta framställningens modellfall som exempel kan varken den offentliga försvararen eller dennes vän genom studie av lagbestämmelserna eller rättspraxis på området förutse om transaktionen faller inom ramen för straffansvar eller inte.²⁰⁴ De har inte heller möjlighet att undvika att begå brott. Det är tydligt att det inte finns en klar gräns mellan vad som anses straffbart och inte och rättsområdet är försatt i ett oklart gränsområde. Korruptionsbestämmelserna är jämfört med andra straffbestämmelser mindre stringent formulerade. Lagstiftaren har överlämnat lagtolkningsarbetet åt rättstillämparen som har att avgöra vad som anses otillbörligt och hur tjänstesambandet ska bedömas i de fall då parterna även är vänner. Uppenbart är att rättstillämparen till viss del ges ett fritt spelrum avseende bedömningarna samt att det finns risk för tvetydig

---

²⁰⁴ Se avsnitt 1.2 Typfall vid givande och tagande av muta.

rättspraxis. Varken lagstiftningen eller rättspraxis på området främjar rättssäkerheten och de krav som ställs på förutsebarhet. Efter att ha studerat de generella korruptionsbestämmelserna kan det konstateras att domstolarna vid en rättsbedömning frångår en objektiv bedömning. Beskaffenheten av den tjänst eller det uppdrag mottagaren besitter samt mottagarens ekonomiska förhållanden ska beaktas, vilket i vissa fall kan leda till förmånligare rättstillämpning än vad lagen medger. Följaktligen är korruptionsbestämmelserna inte endast oförenliga med de krav som ställs på förutsebarhet utan även med de krav som ställs på medborgarnas likhet inför lagen.

Frågan är dock vilka lagstiftningsåtgärder som kan anses vara nödvändiga för att komma till rätta med rådande tolkningsutmaningar? Det är främst av betydelse att lagstiftningen tydliggörs. Jag har förståelse för att det i lagtext kan vara svårt att ange exakta omständigheter för när straffansvar inträder. Det finns nämligen risk för att flexibiliteten med lagstiftningen urholkas samt att rättskipningen blir för snäv. Det är inte möjligt att på förhand förutse alla möjliga situationer som kan falla inom ramen för straffansvar. Därmed är det svårt att ange uttömmande omständigheter i brottsbestämmelserna. En uttömmande lagbestämmelse är därför inte att föredra, dock bör andra lagstiftningsåtgärder vidtas.

Då korruptionsbestämmelserna avser olika skyddsintressen kan det vara av vikt att anpassa bestämmelserna till de skillnader som råder mellan den privata och offentliga sektorn. Separata bestämmelser skulle enligt min mening vara en lösning till den tvetydiga rättspraxis som råder på området. Det blir då mer tydligt hur bestämmelserna ska tillämpas i de skilda sektorerna och förutsebarheten främjas. Avseende korruptionsbestämmelsen inom den offentliga sektorn kan det vara betydelsefullt att ange att utrymmet för givande och tagande av förmåner är särskilt begränsat vid myndighetsutövning.

Det skulle även vara lämpligt att utöka de separata lagbestämmelserna med omständigheter för vad som utgör en otillbörlig förmån, på så vis som det finns rekvisit för vad som utgör ett grovt brott. För att förhindra en alltför oflexibel rättskipning bör det anges att dessa omständigheter inte är uttömmande. I enlighet med rättspraxis på området återfinns några omständigheter som särskilt ska beaktas vid otillbörlighetsbedömningen. Dessa omständigheter, såsom *huvudmannens samtycke*, *förmånens beskaffenhet* och *förmånens värde*, kan vara av vägledning vid en lagstiftningsreform. Således blir det för gemene man tydligare vilka omständigheter som beaktas vid rättskipningen och medborgarna kan förutse hur rättstillämpningen kommer att se ut. Jag menar att dessa omständigheter inte heller anses främmande för rättstillämparen då de även i nuläget beaktas vid rättskipningen. Vidare är det möjligt att i bestämmelserna ange förmildrande omständigheter, en sådan omständighet skulle kunna vara vänskapsrelationer. Alla förmåner bör följaktligen falla inom ramen för straffansvar men vissa fall kan bedömas mildare. Som ovan redogjorts för, skulle det på så sätt även vara möjligt att undvika att

vänskapsrelationer används som ursäktande omständighet och att kryphål inträder i bestämmelserna.

Sammantaget är jag av uppfattningen att en ny lagstiftning avseende brotten givande och tagande av muta är nödvändig. Det är utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv betydande att lagtexten tydliggör gränsen för när en gåva anses övergå i ett mutbrott. Detta för att komma till rätta med bestämmelsernas oförenlighet med de krav som ställs på förutsebarhet och medborgarnas likhet inför lagen. Lagstiftningsåtgärderna är även viktiga för att korruptionsbestämmelserna ska verka effektivt och preventivt, vilket är av betydelse vid förebyggande av korruption.

Bilaga A

Intervju med Lennart Johansson den 23 oktober 2015

Fråga 1: Finns det några positiva verkningar av korruption?

Det givna svaret borde vara nej samtidigt så finns det exempel som pekar på att då det finns en lagstiftning eller rättskipning som utifrån ett ekonomiskt perspektiv leder till att marknaden inte fungerar proportionellt kan det tänkas att man behöver kringgå den för att kunna underlätta medborgarnas vardag. I denna del kan det tänkas att korruption är det enda sättet att komma runt detta. Utifrån ett medborgligt perspektiv kan man tänka sig att korruption då får en positiv effekt. Som exempel talas det om staden New York som införde förbud mot intrång i gatumiljö vid byggnadsarbete. Då var det i princip omöjligt att utföra vissa arbeten utan att göra någon som helst intrång i gatumiljön och då blev det en form av etablerad praxis då entreprenörer påbörjade bygget och polisen var närvarade såg dessa bort och fick någon förmån för detta. Detta är en form av korruption och i det stora hela så är det inte bra men å andra sidan hade man inte kunnat bygga överhuvudtaget.

Att säga att korruption alltid är dåligt kan möjligtvis vara att dra det lite för långt. Det är dock undantag. Då det finns vissa byråkratiska samhällen som inte är rationella, behöver man då använda korruption för att ta sig runt detta så kan man inte säga att det alltid är negativt.

Fråga 2: Vad innebär att korruption kopplas samman med socialt kapital?

Är det så att det blir för mycket av korruption, då man alltid måste kringgå myndighetsbeslut och man alltid måste använda sig av mutor för att få ett någorlunda bra samhälle så är det inte bra. Det påverkar det sociala kapitalet, kan man inte lita på en person kan man inte lita på en annan. Om jag är beredd att ge mutor hela tiden så är det förmodligen så att alla andra också är beredda att ge och ta mutor. Då eroderar hela fundamentet och det förtroendegivande samhället. Det finns länder i världen som är extremt korrupta och då sker inget om medborgarna inte har rätt kontakter eller betalar genvägar till myndighetspersoner, dessa samhällen fungerar inte i längden.

Fråga 3: Vid studie av korruptionsbestämmelserna återkommer påpekande om att Sverige anses förskonat från korruption. Går det att kartlägga omfattningen av en brottslighet då båda parterna har ett intresse av att hemlighålla gärningen? Vad finns det för intresse att agera "whistle blowers"?

Det är det som är bekymret med denna typ av brottslighet. Brottsförebygganderådet (BRÅ) undersökningar visar att det går att göra

viss utredning och det går att dra slutsatser kring detta. De använder sig mycket av intervjuer och träffar personer som är dömda för denna typ av brottslighet, det är möjligt att då de blivit dömda kan tänka sig berätta om detta. De som blir påkomna vid brottsligheten kan även tänka sig lägga korten på bordet och berätta om detta. Då kan man se ett mönster beträffande hur det gått till och vilka branscher som är utsatta, genom detta kan man säkert dra vissa slutsatser men vilken styrka dessa slutsatser har är jag inte rätt person att svara på. Det finns bekymmer avseende vem man frågar om korruption men om man använder tillräckligt god forskningsmetodik så kan man säkert dra några slutsatser. Medborgare i vissa länder är mer angelägna att tala om korruption. Om det skulle råda utbredd korruption i Sverige och med hänsyn till den yttrandefrihet vi har så skulle det säkert komma fram. I samhällen som är mer slutna och där det fria ordet inte råder är det naturligtvis svårare att kartlägga korruption.

Den som mutar och tar emot mutor, de har sällan ett intresse att tala om detta. Det är detta som gör brotten svårutredda. De som inte är en del av transaktionen har dock ett intresse att detta kommer fram, detta påverkar deras arbetssituation och synen på deras arbete.

Fråga 4: Tror du att Sverige i realiteten är ett mer korrupt land?

Det kan vara så, korruption är väldigt stort och det handlar inte bara att man ger varor eller tjänster. Det är så mycket annat som omfattas av korruption. I Sverige kanske vi har låg korruption men jag är av uppfattningen att den korruption vi har oftast är knuten till tjänster, det vill säga att man får en anställning. Denna form av korruption är mycket svårare att hantera, om det är två personer som söker ett jobb och den ena får jobbet kan det vara svårt att kartlägga på vilka grunder personen fått jobbet. Jag har inget underlag för att säga att korruptionen är större i Sverige men jag tror att det finns en sanning här, det är ett sätt att hantera relationer.

Fråga 5: Tror du att avsaknaden av legaldefinitioner i bestämmelserna givande och tagande av muta kan försätta rättssäkerheten och förutsebarheten på spel? Kan gemene man förutse hur bestämmelserna kommer att tillämpas?

Det är väldigt svårt att svara på och det är klart att en legaldefinition ur ett rättssäkerhetsperspektiv alltid är att föredra. Samtidigt så måste man se kring det också, lagstiftning är en trög process och legaldefinitioner kan även på ett negativt sätt avgränsa rättstillämpningen också. Då kan beteendet i samhället gå ut på att man håller sig utanför legaldefinitionen. Som exempel kan man ta skatterätten, där man använder lagstiftningen som en box och ser till att man håller sig utanför boxen.

Vad man möjligen kan hoppas på är att rättspraxis talar om och ger ramar för vad som anses vara straffbart. Bekymret är dock att det oftast inte framkommer då det i det enskilda fallet inte finns tillräcklig utredning.

Systemet är trögrörligt på detta sätt och är politikerna inte nöjda med detta så får de ändra lagen.

Fråga 6: Näringslivskodens (kod om gåvor, belöningar och andra förmåner i näringslivet) status klargörs varken i brottsbestämmelserna eller i propositionen och koden används som ett hjälpmedel. Ger lagens otydlighet uttryck för att självreglering på området är nödvändig? Om så är fallet försätts rättssäkerheten och förutsebarheten på spel? Ska krav ställas på gemene man att vederbörande förutom lagen även ska ha kunskap om koder inom näringslivet?

Bekymmer med självreglering är att detta oftast är knutet till en viss bransch och då kan det finnas ett för snävt avgränsat område. Det kan vara problematiskt att kunna lagen samt den branschpraxis som råder på en arbetsplats men detta gäller inom många olika områden. Det är ett sätt att försöka hantera detta område, men det kan finnas bekymmer i förhållande till rättssäkerheten och de krav som ställs på förutsebarhet.

Fråga 7: Är rekvisitet tjänstesamband av godo eller ondo? Kan kryphål uppstå i brottsbestämmelsen då en vänskap föreligger? Hade det varit bättre att slopa detta rekvisit och i stället beakta vänskapsrelationer som en förmildrande omständighet?

Hade man haft tjänstesambandet som en förmildrande omständighet hade det lett till att man sett strängare på brottsligheten. Ett bekymmer är i de fall då det föreligger en god vänskap mellan parterna skulle det alltid anses brottsligt att ge den andra en gåva, man skulle dömas för detta och få ett lägre straff. Det är möjligt att det straffbara området hade blivit för stort. Det finns en risk att man straffbelägger gästfrihet och tacksamhet, alla former av gåva blir straffbart men det kan vara förmildrande för att man är vänner.

Det finns även ett rättsfall från Malmö tingsrätt då ett kommunalråd av en person som var del av en affärsrelation fick en resa till Sydafrika. Jag vill minnas att slutsatsen i detta mål var att det inte förelåg en straffbar gärning. Detta dels då parterna hade en vänskapsrelation och dels då kommunalrådet inte ensamt fattade beslut utan det förelåg kollektivt beslutsfattande i kommunstyrelsen. Även om parten var ordförande så var vederbörande inte ensam beslutsfattare. Detta är också intressant för man kan fundera på vem som faktiskt har en dominerande ställning i en grupp. I grupper har olika personer olika stor tyngd även om de formellt sätt har samma röster, hur hanteras detta? Detta skulle man kunna fundera över inom ramen för tjänstesamband och de kryphål som kan uppstå.

Fråga 8: Lagstiftarens intention med den nya mutbrottslagstiftningen var att lagstiftningen skulle bli tydligare. Anser du att detta mål är uppfyllt? Om så inte är fallet vilka förändringar anser du är nödvändiga för att vi ska få en tydligare mutbrottslagstiftning?

Man kan säkert förtydliga bestämmelserna men tydlighet leder till snävare avgränsning och otydlighet kan leda till att rättstillämpningen blir vidare. Att finna en balans är alltid väldigt svårt. Lagstiftningen har enligt min mening blivit tydligare då man flyttat bestämmelserna till det kapitel som behandlar trolöshetsbrotten och samlat de i ett kapitel. Lagstiftningen i sig handlar om trolöshet mot någon medan det tidigare låg i skilda kapitlen, om brott mot allmän verksamhet och om tjänstefel, och hängde inte samman. Nu har man samlat bestämmelserna vilket jag anser är bra och har ett värde.

Man kan säga att en otydlighet är att brotten är placerade i trolöshetskapitlet och ser man till skyddssyftet så kan detta ifrågasättas. Bestickning, givande av muta, var tidigare placerat i 17 kap. BrB, i det kapitel som behandlar brotten mot allmän verksamhet. Det var då samhället i sig som ansåg att det var viktigt att detta kriminaliserades. Att bestämmelserna flyttades till 10 kap. BrB talar för att det viktiga med kriminaliseringen är huvudmannens intresse, detta kan man fundera över och om det på grund av detta skäl är lämpligt att placera brotten i detta kapitel. För vems intresse har man egentligen dessa bestämmelser, den enskilda personen eller för samhället i stort?

För att förtydliga lagstiftningen kan man ange tillkommande rekvisit, som även återfinns avseende grova brott. Här och nu kan jag dock inte komma på hur man ska avgränsa bestämmelserna.

Käll- och litteraturförteckning

Doktrin

Andersson, Staffan, Bergh, Andreas,
Erlingsson, Gissur Ó, Sjölin Mats (red.)

Korruption
maktmissbruk och
legitimitet,
Nordstedts,
Stockholm, 2010
[Cit. Andersson,
Bergh, Erlingsson,
Sjölin (red.) 2010]

Antonsson, Jan, Båvall, Bertil

Representation &
Sponsring – Reglerna
från 2013 – Intern och
extern representation,
Jubileum, Gåvor,
Idrotts- och
kultursponsring,
Tagande och givande
av muta,
Tholin&Larsson,
Göteborg, 2014

Asp, Petter

Vänbok till Torleif
Bylund –
En principfråga – om
relationen mellan
legalitetsprincipen
och behandlingen av
straffrättsvillfarelse i
modern straffrätt,
Iustus Förlag,
Uppsala, 2003
[Cit. Asp 2003]

Asp, Petter, Ulväng, Magus,
Jareborg, Nils

Kriminalrättens
grunder, Iustus
Förlag, 2 uppl.,
Uppsala, 2013

Berggren, Bengt-Olof, Lindhe Torbjörn	Risk för mutor – Gränsdragning i gråzonen, Nordstedts Juridik AB, Stockholm, 2014 [Cit. Berggren, Lindhe 2014]
Cars, Thorsten	Mutbrott och korruptiv marknadsföring, Nordstedts Juridik AB, 3 uppl., Stockholm, 2012 [Cit. Cars 2012]
Cars, Thorsten	Institutet mot mutor – kan man lagstifta fram god etik?, i Vad ska man med moral till i näringslivet?, Ekerlids förlag, Stockholm, 1997
Friberg, Sandra	Lagkommentar till Brottsbalk (1962:700), 2014-04- 02, Lexino Karnov, kommentaren till 10 kap. 5 a §
Friberg, Sandra	Lagkommentar till Brottsbalk (1962:700), 2012-07- 01, Lexino Karnov, kommentaren till 10 kap. 5 b §
Jareborg, Nils	Allmän kriminalrätt, Iustus Förlag, Uppsala, 2011
Jareborg, Nils, Friberg, Sandra, Asp Petter, Ulväng, Magnus	Brotten mot person och förmögenhetsbrotten, Iustus Förlag, Uppsala, 2015

- Holmqvist, Lena, Leijonhufvud, Madeleine, Träskman, Per Ole och Wennberg, Suzanne
- Brottsbalken – En kommentar del I (1-12 kap.), Nordstedts Juridik AB, 7 uppl., Stockholm, 2013 [Cit. Holmqvist, Leijonhufvud, Träskman, Wennberg 2013].
- Holmquist, Rolf
- Brotten i näringsverksamhet, Nordstedts Juridik AB, 3 uppl., Stockholm, 2013 [Cit. Holmquist 2013]
- Karlsson, Henrik
- Nya regler om mutbrott och förmåner i näringslivet, Ny Juridik 2:12 s. 23
- Kessler, Alexandra
- Vänkskapsrelationer – ett kryphål i brottsbalken?, JT 2013/14, s. 478
- Leijonhufvud, Madeleine
- Korruption – ett svenskt problem?, JT 1996/07, s. 940 [Cit. Leijonhufvud 1996/97]
- Peczenik, Aleksander
- Vad är rätt? Om demokrati, rättssäkerhet, etik och juridisk argumentation, Nordstedts Juridik AB, Stockholm, 1995 [Cit. Peczenik 1995]
- Sandgren, Claes
- Om empiri och rättsvetenskap – Del I, JT 1995/96, s.726

Sandgren, Claes	Om empiri och rättsvetenskap – Del II, JT 1995/96, s.1045
Sandgren, Claes	Att söka anslag för rättsvetenskaplig forskning, JT 2005/06, s. 352 [Cit. Sandgren 2005/06]
Sjölin, Mats	Vad är korruption? Om korruption och offentlig etik, i Andersson, Bergh, Erlingsson, Sjölin (red.) 2010
Sterzel, Fredrik	Författning i utveckling: tjugo studier kring Sveriges författning, Iustus Förlag, Uppsala, 2009
Svensson, Eva-Maria	De lege interpretata – om behovet av metodologisk reflektion, JP 2014
Sundén, Helena	Korruption i näringslivet bekämpas bäst genom självreglering – och vår kod gäller alla, Debattartikel i Dagens Juridik, 2015-05-09
Teorell, Jan	Att mäta korruption, i Andersson, Bergh, Erlingsson, Sjölin (red.) 2010

- Wennberg, Suzanne
 Varför är
 korruptionsbrotten –
 mutbrott och
 bestickning- så
 svårtillämpade, JT
 2008/2009, s. 486
 [Cit. Wennberg
 2008/2009]
- Wennberg, Suzanne
 Advokaters ansvar för
 mutbrott – en
 kommentar till en ny
 dom från Högsta
 domstolen, JT
 2009/10, s. 691
 [Cit. Wennberg
 2009/10]
- Zila, Josef
 Om rättssäkerhet,
 SvJT 1990, s. 284
 [Cit. Zila 1990]

Elektroniska källor

- Transparency International
 Corruption
 Perceptions Index
 2014
- Se;
http://issuu.com/transparencyinternational/docs/2014_cpibrochure_en?e=2496456/10375881. (Hämtad: 2015-09-17)
- Transparency International Sverige
 Vad är korruption?
- Se; <http://www.transparency-se.org/Korruption.html>. (Hämtad 2015-09-18)
- Transparency International Sverige
 Synpunkter på
 betänkandet Stärkt
 skydd för arbetstagare
 som slår larm om
 allvarliga
 missförhållanden
 (SOU 2014:31)
- Se;
http://www.regeringen.se/contentassets/420b0dff74f5440985dec42171b16083/a2014-2170-arm_svar_nr_081_-transparency-international-sverige.pdf.
 (Hämtad 2015-10-21)

Intervju

Lennart Johansson
Lagman vid Kristianstads tingsrätt

2015-10-23
[Cit. Bilaga A]

Offentligt tryck

Dir. 2009:15

En modernare
mutbrottslagstiftning
och en kod för
beslutspåverkan inom
näringslivet
[Cit. Dir. 2009:15]

Ds 2002:67

Sveriges tillträde till
europarådets
straffrättsliga
konvention om
korruption, M.M
[Cit. Ds 2002:67]

Ds 2005:38

Tillträde till Förenta
nationernas
konvention mot
korruption

Lagrådets yttranden

En reformerad
mutbrottslagstiftning,
2012

Se;

<http://www.lagradet.se/yttranden/En%20reformerad%20mutbrottslagstiftning.pdf>. (Hämtad: 2015-10-29)

Prop. 1975/76:176

Om ändring i
brottsbalken M.M.

Prop. 1984/85:32

Om riktlinjer för det
framtida arbetet mot
ekonomiskt
brottslighet

Prop. 1998/99:32

EU-bedrägeri och
korruption
[Cit. Prop.
1998/99:32]

Prop. 2003/04:70	Europarådets straffrättsliga konvention om korruption, M.M. [Cit. Prop. 2003/40:70]
Prop. 2011/12:79	En reformerad mutbrottslagstiftning [Cit. Prop. 2011/12:79]
SOU 1974:37	Mut- och bestickningsansvaret [Cit. SOU 1974:37]
SOU 2010:38	Betänkande av Utredningen om mutor [Cit. SOU 2010:38]
SOU 2014:31	Visselblåsare – Stärkt skydd för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden [Cit. SOU 2014:31]
Övrigt	
Brå 2005:18	Otillåten påverkan riktad mot myndighetspersoner. Från trakasserier, hot och våld till amorös infiltration [Cit. 2005:18]
Brå 2007:21	Korruptionens struktur i Sverige – ”Den korrupte upphandlaren” och andra fall om mutor, bestickning och maktmissbruk [Cit. Brå 2007:21]

Brå 2009:13

Otillåten påverkan
mot åklagare och
domare

Brå 2015:16

Kriminalstatistik 2014

Institutet Mot Mutor

Näringslivskoden –
kod om gåvor,
belöningar och andra
förmåner i
näringslivet, 2014

Se; <http://www.institutetmotmutor.se/skrifter/naringslivskoden/>. (Hämtad:
2015-10-06)

Rättsfallsförteckning

Tingsrätterna

Södra Roslags tingsrätt – Mål B 3101-04

Solna tingsrätt – Mål B 5566-09

Malmö tingsrätt – Mål B 11337-12

Hovrätterna

Hovrätten för Nedre Norrland - Mål DB 64/1984

Svea hovrätt – Mål DB 131/1986

Hovrätten för Västra Sverige – Mål RH 1988:100

Svea hovrätt – Mål DB 66/1990

Hovrätten för Nedre Norrland – Mål RH 1993:74

Svea hovrätt – Mål B 3222-95

Göta hovrätt – Mål B 658-08

Svea hovrätt – Mål B 2663-13

Hovrätten över Skåne och Blekinge – Mål B 1399-15

Högsta domstolen

NJA 1981 s. 1174

NJA 1985 s. 477

NJA 2008 s. 705

NJA 2008 s. 812

NJA 2009 s. 751

NJA 2012 s. 307